

1 KORINTI

Poruva Korinti vatanaakaini avuniqamakeru qara vara kora

Ihura qaiqaa qaqi vara himpima kovaro naaru-vaini oru vauvaro 25 ihie 30 ihie aitarovaro Poruva maa uvara qara ruva tora. Vi entara Korinti nora vatukavano vauvaro Poruva naane vi vatanaaka Karaitira uva tiva nimumanta vi vatanaaka hininavu Ihura vaintiqamavi vaura. Vi vatanaaka Ihura vaintiqamavi variqi viha tiroriha tuqavuvi vaiha kia koqemake Karaitira uva iriqi vi vauvarora tiro, vira kaara Poruva maa qarara ruva nimitora.

¹⁻² Te Poruka, Kotira antuqavano ti haarama kero ti noraiqama kaimanta te Ihu Karaitira uva vaiinti nahenti tiva nimi vauraukama vai. Ne Kotira vaiinti nahenti Korinti variakara iriha, te tinavu qata vakaa Sostenikanti ni qara nimate.

Ne kia qora kaiqa vararaiti, Kotira vaiinti nahenti koqeka variate tiro, Kotiva ni naarama kaivaro Ihu Karaitiva ni koqema nimi taimanta ne Kotira vaiinti nahenti variara. Ekaa Kotira vaiinti nahenti Nora Vaiinti Ihu Karaitira autu re variaka vonaini vonaini variavaro Ihu Karaitiva vikaqaavata niqaavata raqikiqiro vi vaira.

³ Tinavu Qova Kotivavata, tinavu Noravano Ihu Karaitivavata, ni koqema nimateha aqurihama nimitaivaro ni muntukaqihairo paru i vaira variata.

Poruva Kotirara koqema iarao tu uvara

⁴ Kotiva Ihu Karaitira kaiqara iriharo ni aaqurihama nimateharo ni koqema nimi tairara irihama, te ekaa enta Kotirara koqema iarao tivaqi vi vai.

⁵⁻⁶ Tenavu Karaitira uva ni tiva nimiavauramanta ne kempukaiqama keha vi uvara iriqi viha Karaitira vataake vohaa variarara tiro, Kotiva ni kahaqama nimi taimanta ne koqe uva, vo uva vo uva okara kankomake iri, ne Karaitira uva vutukeha tiva nimikama variara.

⁷ Ne mintimake varia vaiinti nahentikara ti, ne tinavu Nora Vaiinti Ihu Karaitiva qovaraiqiaina entara veka avu autiha variavaro, Kotiva niara koqe kaiqagai varaate tiro, viva nai kempuka, vo kempuka vo kempuka kia voqavata ravaaqavu taraitiro, ekaa kempuka ni nimira.

⁸ Tinavu Noravano Ihu Karaitiva qovaraiqiaina entaraqaa niqaa kia uva vairamanta ne vi entaraqaa koqemake variate tiro, Karaitiva ni kahaqama nimitaqi viramanta ne kia popohanaara iraiti, koqe aaraqaa variqi viha vuru taiqa kevara.

⁹ Kotiva kia vo uva tiraitiro, viva nai tinan-tema kero ianarove. Niara vika nai Maaqu Ihu Karaitira tinavu Nora Vaiinti vataake vohaa taatauvi variate tiro, viva ni naaraira.

Ne tuqavuvi vo uva vo uva tivorave tura

¹⁰ Ti qata vakaa, tinavu Noravano Ihu Karaitiva ti noraiqama kaimantara ti, te niara mpo turo, Ne kia tuqavuvi vairaiti, vohaa uvaqai tivaqi viha vohaa uvaraqai eo tiha variata. Ne vohaa vaiha, vohaara uvaqai iriqi viha, Kotira kaiqa vohaa varaqi vuata.

¹¹ Ti qata vakaao, nahenti vovano vira autu Kloevea vaimanta vira naavuqi variaka ti tiva timiha niara vika tirorihama variavo tiamanta irunarave.

¹² Vinavuka niara mintima ti: Ne vokiaka tiha, Tenavu Porura avataqi ni vauraukave, tiamanta vokiaka tiha, Tenavu Apolosira avataqi ni vauraukave, tiamanta vokiaka, Tenavu Pitaara avataqi ni vauraukave, tiamanta vokiaka, Tenavu Karaitira avataqi ni vauraukave, ti variavo tiamanta irunarave.

¹³ Ike, ne vi uvara tihama ne hoe Karaitira tuqavuke hini hini varevarave? Niarao ti, vika ti Porukae katariqaa hiritorave? Ne namari vareha ti Poruka autu rehae namari varaavo?

¹⁴ Te ni nivutaini vaiha vaiinti taaraqantaqai Krispusiravata Gaiusiravata vitantaqai namari nimunarave. Te kia airi vaiinti namari nimiraiti, vaiinti taaraqantaqai namari nimunarara irihama, Kotirara koqema iarao ti.

¹⁵ Te vaiinti taaraiqaqai namari nimunarara ti, ne kiama ho tiha, Tenavu Porura vaintiqaima vauro, tivara.

¹⁶ Ho te vonavuvata namari nimunara tauru kauro. Quqaama te Sefanaasiravata, vira naavuqi variakavata, namari nimunarave. Ni nivutaihai vo vaiintinavuvata namari nimunara kia iritauro.

¹⁷ Karaitiva kia vaiinti nahenti namari nimiane tiro ti tititairavauve. Viva tiriara nai vakaaka kogera vaiinti nahenti tiva nimiane tiro, viva ti tititaira. Ne Karaitira katariqaa hiriti uvarara qumina uvave tivorave ti, te kia vataihainaa uva okarara irihavauve vi uvara ni tiva nimunara.

Karaitiva Kotira kempukavanove tura

¹⁸ Hini vaiinti nahenti vika ekaara taiqavika vaihara ti, Karaitira katariqaa arutovaro qutuvu uvarara vika tiha, Qumina uvaqaive, ti variara. Tenavu kia vika tiantemake tiraiti, tenavu Kotiva kuvantu kero tivitaarirauka vaihara ti, tenavu Karaitira katariqaa arutovaro qutuvu uvarara tiha, Kotira kempuka uvavanoma vaivo, tunara.

¹⁹ Kotira vukuqi haaru Kotiva mintima tiro:

Naantiara vo okara vo okara iri tave vaika vaiqe te vika uva aatara kaariraro vika uvavano quminaiqama vuanarove.

Airi uva okara iriqi vi vaika vaiqe te vika avu aato hampiqama kararave, tura. *(Aisaiaa 29:14)*

²⁰ Airi okara iri varia vaiintikave, vo *sikuru* vo *sikuru* tavaa vaiintikave, vora uva aatara keha ti varia vaiintikave, vikara vo? Vi vaiintika variamanta te vikara nana uvae tirara? Vika ekaa vataihainaa uvaqai ti variarara tiro, Kotira uvavano vika uva aatara kaivaro vika uvavano qumina uvaqaima vaira.

²¹ Kotiva ekaa okara iri vaiva, vivama maa uvara okara qovarama kaivaro vi uvava maanti-mama vairo: Kia vaiintivano vataihainaa okara, vo okara vo okara irinaraqaahairo Kotira okara ho kankoma kero irianarove. Tenavu Karaitirara ni tiva nimi vauna uvara, vi uvarara vo vaiinti nahenti qumina uvave ti varia uvara, vaiinti nahenti vi uvarara quqaa uvave tivera, Kotiva vika ntita varairamanta vika kia ekaara qutu vivara.

²² Iutaa vatanaaka tiha, Vaiinti vovano nora kaiqa varairaqe tenavu vira kaiqa tave, vi vai-

intirara Kotiva atitai vaiintirave tiyakeha vira avataqi vuare, ti variamanta Giriki vatanaaka tiha, Vaiinti vovano vo kaiqa vo kaiqa okara humiqairaqe vira tave, viraqaahai vi vaiintira avataqi vuare, ti variara.

²³ Tenavu vo? Tenavu vaiha Karaitira katariqaa aruke hiritaa uvara, vi uvaraqi tivaqi virera. Tenavu vi uvara Iutaa vatanaaka tiva nimirare turamanta vika vi uvarara tiha, Qora vaiintiqai katariqaa hirite variarave. Ni uva qora uvave, ti variara. Tenavu vi uvara Giriki vatanaaka tiva nimirare turamanta vika vi uvarara, Qumina uvave kia uvaiqi uvarave, ti variara.

²⁴ Vika minti ti variamanta, tenavu Kotiva haarai vaiinti nahentika vaiha Iutaa vatanaakave, Giriki vatanaakave, vo vatanaakave, tenavu iruraro Karaitiva Kotira mpeqa vaiintivano tinavu kahaqiariravama vairo. Viva ekaa Kotira uva, kempuka uva tinavu tiva timiariravama vairo.

²⁵ Vo vaiinti nahenti Karaitira uvara qumina uvave ti variavaro vi uvava Kotira uvavano vaiharora tiro, vaiintivano ekaa vataihainaa okarara ti variaravata aatara kaira. Kotira uva virara uqerara uvave ti variava, vi uvava vaiintivano kempuka uva tiaravata aatara kaira.

²⁶ Eo, ti qata vakaa, ne nantimake vau vaiinti nahentika vauvaro Kotiva ni naarorave? Virara iritehama variata. Vi entara ni nivutaini kia vo okara vo okara iri tave vau vaiintika vaurave. Vi entara ni nivutaini kia nora autu vataaka airi vaurave. Vi entara Kotiva kia ni nutu noraiqama vurara iriharo ni naarama torave.

²⁷ Vataihainaa uva okarara iri varia vaiintika vika Karaitira arukaa uvarara qumina uvave ti

variara. Vika minti ti variavarovata, Kotiva vi uvara varakero vi uvara qohairo vika kaurira haika nimira. Kempuka vaiinti nahenti kaurira haika varaate tiro, Kotiva ugerara vaiinti nahenti kaama tero, vikara ti vaiinti nahentima vaivarave, tiro.

²⁸ Vataini variaka vo vaiinti nahentiara kia tinavu vikara hantuqa harivo, kia koqe vaiinti nahenti qumina vaiinti nahentive ti variakara, Kotiva vi vaiinti nahentikaqai varakero vika qohairo vataini variaka avuni vai haikarave ti varia haikara qumina iqamake vaira.

²⁹ Kotiva nai minti vairara tiro, vovano nai mahuta tiarirava kia ho varianaro.

³⁰ Kotiva naima ni ntita varero vuru kaimanta ne Karaitira vataake vohaa variara. Kotiva Karaitira qihairo nai koqe avu aato tinavu humiqaimanta tavaunara. Kotiva Karaitira qaahairo tinavu uva nunka timateharo tinavu avu qavu qama timitaimanta tenavu Kotira vaiinti nahenti qama vi, tenavu kuvantuvi qaqini vaunara.

³¹ Tentanavu kahaqiarirava kia vauvaro Karaitiva mintimakero tinavu kahaqama timitorara ti, tenavu Kotira vukuqi gara ntuvato uvara kankomake irunara. Vi uvava mintima tiro:

Vaiintivano kia nai kaiqara iriharo mahuta tiarire. Viva Noravano kahaqama amitai kaiqarara iriharo vira mahutaqai tiarire, tura. *(Aisaiaa 40:13)*

2

Karaitira katariqaa arutorara tura

¹ Haaru te ne vaunaini anire Kotiva kukeqatai uvara ni qoqaa tiva nimirera iha, kia te hiakaa iaina uvara ni tiva nimiraiti, kia te vataihainaa uva okararavata ni tiva nimiavaunara.

² Vi entara te ni nivutaini vaiha vohaa uvaqai tivaqi virerave tivake, kia vo uva vo uva ni tiva nimiraiti, te Ihu Karaitira katariqaa aruto uvaraqai ni tiva nimiavaunara.

³ Haaru te ni nivutaini ani vaiha uqerara vaiinti variavauraro ti aiqiu kauqu ntiri ntiri i vaumanta te qeteha variavaunara.

⁴ Te vakaaka ni tiva nimiha kia te vaiintivano uva tivaro hiakaa intemake ni tiva nimiraiti, te ti variavauraro Kotira Maraquravano ti kahaqi vauvaro ti uvavano kempuka uva vaumanta ne tavora.

⁵ Niara vika kia vataihainaa okara iriqi viraiti, Kotiva mpeqa kaiqa varai okarara iriha Karaitirara quqaa vivave tiate ti, te Karaitira katariqaa aruto uvaraqai ni tiva nimiavaunara.

Kotira avu aatoqihainaa uvara tura

⁶ Kotira aaraqaa kempukaiqaake ni vai vaiinti nahentika vaiqe tenavu homa noraiqamakero vaina uvara vika tiva nimirara. Tenavu noraiqamakero vaina uvara tihama kia vataihainaa uvaravauve ti vauro.

Maa vataraqaa raqiki varia vaiintika vataihainaa uva okarara ti variaka, vika variqi vi taiqa vivaro vika uvavanovata taiqama vuanaro.

⁷ Kia tenavu vika ti varia uvara ni tiva nimiraiti, tenavu nora uva Kotiva kukeqatai uvara koqe uva, vi uvarama ni tiva nimi vai. Haaru kia maa vatara autuko entara Kotiva vi uvara iriro, tinavuarao tiro vira kukeqatero tiharo, Naantiara

te vi uvara qoqaiqama kaariraro vi uvava vaiinti nahenti kahaqama nimi tairamanta vika ti vataake naaruvaini koqemake variqi vivarave, tura.

⁸ Maa vataraqaa raqiki varia vaiintikaqihairo kia vohaiqavanovata vi uvara okara ho irirave. Vika Kotira uva nora uva iriare tiatirio, vika kiana Kotira takuqi vai haikaraqaa raqiki vai vaiintira katariqaa arutaatirio.

⁹ Kotira vukuqi mintima tiro:

Kia vaiintivano avuqohairo tavai haikarave, kia vaiintivano aatoqihairo iri haikarave, kia vaiintivano nai aatoqihairo irikero tiharo vi haikava ho varianarove ti haikarave,

Kotiva vi haikara vi haikara qerama kero nariara muntuka vataa vaiinti nahentikara iriharo vatairave, tura. *(Aisaiaa 64:4)*

¹⁰ Kotiva nai Maraqura atitaivaro vira Maraquravano Kotiva kukeqatai uvara „kia maa vataraqaa raqiki variaka tiva nimiraitiro,„ viva tinavuqai tiva timi vaira. Kotira Maraquravano ekaa haika taveharo Kotiva kukeqatai okararavata ekaa tave vaira.

¹¹ Ta vaiintivave vo vaiintivano nai aatoqi iriaina uvara ho irianaro? Kia vo vaiintivano vora aatoqi vaina uvara ho irianaro. Vaiintivano vaivaro vira avutaqi vai maraqurava vivaqaima vira aatoqi vai uvara ho iri vairave. Vira voqaan-tema kero, Kotira Maraquravanoqai nai Kotira okara ho iri vaira.

¹² Tenavu kia maa vataraqaaahainaa maraqura varaunarave. Kotiva tinavuara vika te koqema

nimitaaina okarara kankomake iriate tiro, viva nai Maraḡura tinavu timimanta varaunara.

¹³ Tenavu Kotira Maraḡura varauraukara ti, tenavu kia vaiintivano vataihainaa okara tiva timi uvara ni tiva nimiraiti, tenavu Kotira Maraḡuravano tiva timi vai uvarama ne Kotira Maraḡura varaaka tiva nimi vai.

¹⁴ Vo vaiintivano kia Kotira Maraḡura varaira vaiintiva Kotira Maraḡuravano tiaina uvara kia ho irianaro. Viva vi uvarara ḡumina uvaveḡaima tianaro. Kotira Maraḡura varaira vaiintiva, vi-vaḡaima Kotira Maraḡuravano tiaina uvara ho irianaro.

¹⁵ Kotira Maraḡura varaira vaiintiva vaiharo viva ekaa okara avateharo vira koḡe okarave, ḡora okarave, tianaro. Viva ho minti ti vaivaro ḡumina vaiintivano kia vi vaiintira okara ho avataanaro.

¹⁶ Vira voḡaara Kotira vukuḡi mintima tiro:

Nai tavave Nora Kotira avu aatoḡi vai uvara iri tave vairave? Nai tavave Kotira avu aato ami vairave? *(Aisaiaa 40:13)*

Mintivarovata, Kotira Maraḡuravano tinavuḡi vairara tiro, Karaitira avu aatovanovata tinavuḡi vaira.

3

Korinti vatanaaka tuḡavu vura kaara Poruva vika nitura

¹ Ti ḡata vakaao, te vaiinti nahenti Kotira Maraḡura varaaka uva tiva nimunantemake, nivata tiva nimirare turamanta ne kia iriarave. Te vataihainaa okararaḡai iri varia vaiintika inaara uva tiva nimunantemake, te nivata inaara uvaḡai

tiva nimi vaunara. Te tavauramanta ne Ihurara quqaave tu entaraqaahai kia noruqama viraiti, naati vainti voqaara variarave.

²⁻³ Noruqamavi vaiintira kempuka kara am-intemake, te kempuka uva ni tiva nimirare ti, tavauramanta ne naati vainti voqaara variaman-tara ti, te naamaqai ni nimi vaunara. Qumina vaiinti nahenti maa vataraqaa variaka kia koqemake nuantemake, nevata ni variarara ti, ne maa entara naamaqai neka variara.

Ne nai toma amite nai toma amite, nai ati nai atiha variara. Ne mintiaqi viha ne vaiinti nahenti vataihainaa okarara iri variaka nuantemake ni variara.

⁴ Ike, ne nai ati nai ati i vaiha ne tuqavu vuavaro niqihairo vovano tiharo, Te Porura avataqi vi vauraukave, ti vaivaro vovano tiharo, Te Apolosira avataqi vi vauraukave, ti vairave. Ne minti tivaqi viha, ne vataihainaa okarara iri variaka voqaara kia koqemake ni variavo.

⁵ Apolosiva viva ta vaiintivae vaivo? Te Poruka te ta vaiintikae vauro? Tetanta Kotira kaiqa vare vauraukatantaqaima vai. Ne titanta kaiqaqaahai Ihurara quqaave ti variara. Tetanta Apolosika Noravano timitai kaiqarama vare vai.

⁶ Te Poruka kuvu utuqi vuraro Apolosiva namari qihiaraqi vivaro Kotivama vi kuvura vara qampiqa kairave.

⁷ Kara kuvu utu taivavata, namari kaqa qahiaravavata, vitanta qumina vaiintitantama vai. Kotiva vi karara qampiqa kaivara tiro, vivama Noravano vairo.

⁸ Kara kuvu utu taiwavata, namari qihiaraiwavata, vitanta vohaa qaramakema vai. Naantiara Kotiva vitanta náitanta kaiqa varerara iriharo koqaa nimianaro.

⁹ Tetanta Apolosika Kotira kaiqa vaiinti vauramanta ne Kotira naahove, Kotira Naavuve, voqaarama variavo.

¹⁰ Kotiva ti koqema timateharo kempuka timimantara ti, kankomakero naavu kaqe okarara tave vai vaiintiva naavu hoqarama taintemake, te naane Karaitira uva ni tiva nimi vaunara.

Ne Kotira vaiinti nahenti koqeka Kotira Naavu voqaara variate ti, te naane naaqura aratauraro viraqaahai vo vaiinti vo vaiintivano vi naavura kaqe variara. Vi naavura kaqe variaka vika paparuqama keha kaqevora.

¹¹ Te naaqura arataunara hauri vo vaiintivano nkaqukero vo katari arataantora. Te naaqura aratauna katariva vaireva, vira Ihu Karaitirama.

¹² Te naaqura arataunaraqaa vo vaiintivano koqe haika varakero vi naavura kaqaqiro vuanaro. Viva *kori* orie, *silvaa* orie, vo ori koqerae, varakero vi naavura kaqe vairaro vovano katarie, navuhie, taque, vi haikaravata varakero vi naavura kaqaanarove.

¹³ Mintiaqi vi vaivaro naantiara ekaara entaqaa Kotiva vo vaiinti vo vaiintivano kaqatera qoqaiqama kairaro qoqaama varianaro. Vi entara ihavano itakaintema kero, Kotiva vo vaiinti vo vaiintivano kaiqa varera qovarama kero avateharo tavaanaro.

¹⁴ Ihavano viva naavu kaqataira kia itakairera, vi vaiintiva nai koqaa varaanaro.

15 Ihavano vi vaiintira naavu ekaa itakairera, vi vaiintira naavuvano ekaarama ita taiqa vuanaro. Mintiraro vaiintivanoqai ihaqihairo ruqemakero vevaraiva voqaara qaqi varianaro.

16 Ne kiae iriavo? Ne Kotira vaiinti nahenti vaiha Kotira Naavu voqaara vohaa naavuqai variavaro Kotira Maraqravano ni nivutaqi vaimanta variara.

17 Ne Kotira Naavu takuqi vai naavuka variavarora tiro, vovano vi naavura qoraiqama kairera, Kotiva vi vaiintira naivata qoraiqama kaanaro.

18 Ne nentara una uva tirara quqaa uvave tivora. Niqihairo vo vaiintivano nariara tiharo, Te vataihainaa okara, vo okara vo okara kankomake iruraukave tirera, te vi vaiintirara tiha, Are vi uvara qaqira kera Kotira uvaqai iriqira vuane. Are mintiramanta qumina vaiinti nahenti ariara kia avu aato vataavave tivaro Kotiva ariara koqe avu aato vataavave tianarove, tirara.

19 Vata maaqaahainauka avu aato iri varia uvarara Kotiva tiharo, Vi uvava qumina uvaqaive, ti vaira. Kotira vukuqi mintima tiro:

Vataihainaaka avu aato vataaka vo vaiintinavu qoraiqama kareka auti variavarovata, Kotiva qaqi kaivaro vika nai qora avu aato utuava nai qoraiqamake vairave. *(Jop 5:13)*

20 Vi uvava vaivaro vo uvavanovata mintima tiro:

Noravano kankomakero iri tavaivaro vataihainaa okarara avu aatoqi iri variava qumina uvaqaima vairave, tura. *(Ithi 94:11)*

21 Ne vi uvara irihama hauri ne tiha, Tavaate, tenavu maa vaiintirave vi vaiintirave avataqi ni

vauraukave tivora. Ekaa vo haika vo haikavano ne ia haikavama vairo.

²² Kotiva ni kahaqireva viva ti Porukave, Apolosirave, Pitaarave, ni nimirave. Maa vatarave, qaqi variqi vi okararave, qutuvi okararave, haarua entave, naantiara entave, ekaa vi haikava vi haikavavata ne ia haikavaqaima vaimanta

²³ ne Karaitiraini variavaro Karaitiva Kotirainima vairo.

4

Te Karaitira kaiqa vaiinti vauraukave tura

¹ Ne tinavu kaiqara iriha tinavuara mintima tiata: Nenavu Karaitira kaiqa vaiintinavu Kotiva kukeqatai uvara tiva qovaraqi varia vaiintinavukama variavo, tiata. Kotiva vi kaiqaraqaa raqikiate tiro, tinavu noraiqama kaira.

² Vora kaiqa vare vai vaiintiva nantiakeroe kaiqa varaanaro? Vi vaiintiva quqaiqama kero nai nora vaiinti kaiqa vara amitaqiro vuanaro. Tevata mintimakeha Karaitira kaiqa vara amite vaunara.

³ Te Kotira kaiqa vaiinti vaiha ni Kotira vaiinti nahenti kaiqa vara nimate variari neve, vovanove, ti kaiqa rahake taveha tiha qora kaiqave, koqe kaiqave, tivera, kia te virara noraiqaake irirera. Tevata tenta kaiqara iriha kia koqe kaiqave, qora kaiqave, tirera.

⁴ Te tenta kaiqara ho vaivo ti vaunara. Te minti tiarirarovata, Noravanoqaima ti kaiqa ho rahakero taveharo virara koqe kaiqave qora kaiqave tianaro.

⁵ Virara irihama ne paparuqiha vora kaiqara koqe kaiqave, qora kaiqave, tivora. Ne qaqirake vaivaro Noravano qaiqaa tuvuainara veka variata. Viva vi entaraqaa vaiintivano konkiraqira vaiharo kukeqakero varaina kaiqara qovarama kero, vaiintivano nai aatoqi iri vaina uvaravata vara qovarama kaanaro. Vi entara Kotiva vika vohaiqa vohaiqa nai kaiqa varerara iriharo quahama nimitesharo koqe kaiqave qora kaiqave tianaro.

Vika nai autu tuahere vaurara Poruva vika nitura

⁶ Ti qata vakaa, te niara irihama tentatanta Apolosikara uva tuqantaake tunara. Ne vi uvara irihama Kotira uva qara ntuvatora kia aatara karaiti, kia tuqavu viha vo vaiinti autu viriniqaa keha vo vaiinti autu vatainiqaa keha variata.

⁷ Ti qatao, tavave ariara are nora vaiintivano variarao tivo? Ho quqaae are ekaa haika vataanara Kotiva ai amivo? Are ekaa haika vataanara Kotiva ai amirara tira, quminama are nena mahuta ti variarao.

⁸ Korinti vatanaa maakao, quqaae ne Kotiva i haikara ekaa vataavo? Quqaae ne airi airaira vataaka variavo? Tenavu kia ni kahaqiraiti vauramanta quqaae ne nentaraa vaiha noraiqamavi avuhainaa vaiintiqamavi variavo? Vi uvava quqaa uva vairavauve, tenavuvata noraiqamavi vaiha ni hampata raqikiqi virarave.

⁹ Te tenta irike minti tirera: Tenavu Karaitira uva ni tiva nimi vaurauka vaurarovata, Kotiva tinavu varakero vaiinti nahenti naantiarainima vatero. Kovano tiharo maa vaiintinavuka ntita vare vuru qaqi vaiinti nahenti nivuqaa arukaate

tintemake, tenavu ekaa vaiinti nahenti nivuqaa-vata, *enseli* nivuqaavata vauramanta vika qumi-nama tinavu tave variavo.

¹⁰ Tenavu Karaitirarao ti, vira uva tiva nimi vauramanta qaqi vaiinti nahenti tinavuara vinavuka kia avu aato vataa vaiintinavuka variavo ti variarave. Vika tinavuara minti ti variamanta ne ekaa uva irikaaka voqaara Karaitira uva iri variarave. Tenavu ugerara vaiinti vauramanta ne kempuka vaiinti voqaara variarave. Tinavu autuvano vatainiqaa vivaro ni nutuvano viriniqaa vimanta variarave.

¹¹ Tenavu Karaitirarao ti, haaruvata, vate maa entaravata, kararavata namariaravata nora han-tuqa hari vaimanta vaunarave. Tinavu utavaaqa qunahi qaanahima vimanta vaunarave. Tinavu qoraiqamake kaavu humiqake variamanta vau-narave. Tenavu kia ho vohaa vatukaini vairaiti, tenavu vo vatuka vo vatuka ni vaunarave.

¹² Tenavu tentanavu kauquqohai vukaari utiha kaiqa vare vaunara. Vokiaka tinavuara vaaquqama vuata ti variamanta tenavu kia nariara vaaqu uva tiraiti, tenavu Kotirara vi vaiintinavuka koqema nimitaane ti vaunara. Tinavu qoraiqama timite variamanta tenavu kia Kotira kaiqa qaqira karaiti, tenavu qaqiqai vira kaiqa varaqi vi vaunara.

¹³ Vokiaka tinavu autu vataini qiarire ti, una uva tiamanta tenavu kia nái una uva tiva nimi-taraiti, tenavu vi vaiintika koqe uvaqai tiva nimi vaunara.

Tenavu Karaitirarao ti mintimake vauramanta nteravi karara qaqira kaantemake, qumina vai-inti nahenti tinavu qoririmake variara. Maa

entaravata vika tinavuara vehi vaiintiqaima variavo ti variara.

¹⁴ Te maa uvara qara ntuvatehama kia kaurira haika ni nimiravauve qara nti vai. Ne ti vaintaira koqeka vaivaro ni aato kenko tira iriate ti, te maa uvara qara nti vai.

¹⁵ Airi vaiinti 10,000 vaiintie niqaa raqiki vaiha niara maantimake Karaitira kaiqa varaqi vuate, tivera, maa uvara iriata. Vika mintimake variamantavata, te ni qoka vohaiqavanoma vauro. Te tota Karaitira uva koqe vakaaka ni naane tiva nimihara ti, te ni qokaiqamake variavaunarave.

¹⁶ Te ni qoka vaihara ti, niara mpo tiha, Te Kotira aaraqaa nuainantemake, nevata vi aararaqaa nuate, turo.

¹⁷ Ne mintimake nuate ti, te Timotira atitaariraro viva vuru ti vakaaka ni tiva nimiarire. Viva Nora Karaitira kaiqa quqaiqama kero vare vaimanta te virara ti maaquve ti vauraro ti muntukavano virara vairave. Te Kotira uva vo vatuka vo vatuka niha tiva nimi vauna uvara Timotiva vi uvara nivata tiva nimianaro.

¹⁸ Ne hini kiaka tiriara tiha, Viva qeteharo kia ho maini tinavu tavareva anianarove, tivakeha nenta nutuqai viriniqiha variara.

¹⁹ Noravano hove tirera, te homa ni tavarera mini vaaka virara. Te orunte vaiha vika nai autu viriniqi variaka vika okara tavarera. Kia te vika uvaqai iriraiti, te vika nana kempuka vateravata tavarera.

²⁰ Kotiva raqikina vaiintiva vaireva, viva kia qumina noqihairoqai uva tivaqi viraitiro, viva koqemakero Kotira kaiqavata varaqiro vuanaro.

²¹ Te ni oru tavaainarara ni muntukavano nantimae vaivo? Ne kia avuqavu nira kaara

te ni ntaiharera kapipivatae vare virarave? Ne avuqavuuqamake nirara iriha, te niara muntuka vatehama qihaaqamakehae virarave? Ho nenta tiqe iriare.

5

Niqihairo vaiinti vovano hampi ni vai okarara tura

¹ Uvavano vi animanta te iruraro quara vairivano nuantemake ni varia okarava ni avutana qovarama vivo. Ike, Kotira uva kia iri variaka vi kaiqarara qora kaiqave tiha kia vare variarave. Vovano uva tiva timimanta te iruraro vaiinti vovano nai qora vira naata varatairave.

² Viva ni nivutaini mintiaqiro ni vaimanta ne nana haikara irihae nenta mahuta ti variavo? Ne kia nenta mahuta tiraiti, ne iqi rateha vi vaiintira nenta ruvaaqumavi variaraqihai atitama kaataarave.

³⁻⁴ Vate ti vaatavano niaraini vaivarovata, ti maraquravano ni hampatama vairo. Ho te ni hampata qoqaa vaunantemake, te tinavu Nora Vaiinti autuqaa vi vaiintira uvara irihama te vaakama *ko* tiva taiqa kauro.

Noravano ti kahaqi vaivaro ti maraquravano ni hampata vohaaraq i ruvaaqumavi vairaro Noravanovata tinavu hampata vairamanta

⁵ ne vi vaiintira nentaqihai atitaivaro viva nariaraa vaiharo Sataanira kaiqa varaqiro vuarire.

Ne mintivaro vi vaiintiva nai vaataqohairo Sataanira kaiqa varaqiro viraro aato kenko tiraro qora kaiqa qaqira kairaro viraqaahairo Ekaara

Entaqaa vira maraquravano ho vairaro Noravano vira naaruvaini vitaarira.

⁶ Ne hampiqaaakeha nenta mahuta ti variara. Ne kaupititira okarara kiae iriavo? Kaupititira inaaraqavano karaqaa vairera, vaakama vi kararaqaaahairo ekaa karavata ntera kaanarove.

⁷ Vi vaiintiva kaupititira voqaara vairara ti, ne vaaka vira atitaivaro viva qora kaiqa varairava kia ni nivutana vaira ne ho variqi vuata. Hauri ne vira qaqi kaivaro vira qora kaiqavano nivata qoraiqama nimitaantora.

Vehakuma Nimito Entaraqaa Karaitiva tinavu sipisipi naati *ofaa* voqaara vaumanta vira arukorara ti,

⁸ kaiqenavu Vehakuma Nimito Karara neha, kaupititira vataake untataa mparetira voqaara, qora kaiqave qora okarave qaqirake, kia kaupititira vataake untataa mparetira voqaara, koqe kaiqave quqaa kaiqave varaqi viha vi karara naare.

⁹ Haaru te nini qara vo varake niara mintima ti: Vaiinti nahenti hampi qaramaqi ni variaka hampata kia vohaaraqai variate, tiavaunara.

¹⁰ Ho te vi uvara tihama kia te vataihainaa okarara iri variakara tunaravauve. Airi airairara muntuka ntimanta variakarave, muara vare variakarave, una variqa autu tuahere variakarave, minti varia vaiinti nahentika maa vataraqaa mpiqavi variamantara ti, ne kia ho vika maa vataraqaaahai maini ke vivarave.

¹¹ Te tiavauna uvara okara maantimama vairo: Vaiinti vovano tiharo, Te Ihura vainti ni qata vakaama vauro tivakeharovata, viva hampi qaramaqi ni vairave, viva airi airairaraqai muntuka

ntivaro vare vairave, viva una variqa autu tu-
ahereharo ni vairave, viva vora autu vataini
qiarire tiharo una uva ti vairave, viva iha namari
neharo vueraiqaaviro ni vairave, viva muara auti
vairave, vi kaiqara vi kaiqara vare vairava niara
te ni qata vakaama vauro tirera, ne qaqrake
kia vi vaiintira vataake vairaiti, kia karavata
vira hampata vaiha naate. Ti uva okara tota
tiavaunara mintimama vairo.

¹²⁻¹³ Qumina vaiinti nahenti aaqaini variaka
variamanta kia te vika uva avuqavu qireravauve.
Vika uva avuqavu qiainara kia ti kaiqavauve,
vira nai Kotivama vika uva avuqavu qianaro. Ho
ne kia qumina vaiinti nahenti variavo.

Ne Ihura vaiinti nahentima variavo. Hauri
niqihairo vovano qora kaiqa varairamanta ne
tiha, Kaiqe qaqrake kia vi uvara avuqavu qiare,
tivora. Ne vaaka vi uvara avuqavu qiata. Kotira
vukuqi qara ntuvato uvara irihama te niara
mintima ti:

Vaiinti vovano ni nivutaini vaiharo vaaqu
kaiqa varaina vaiintira ne vira nentaqihai ati-
taivaro vuarire, turo. (Lo
13:5)

6

Uva vairera, nenta vi uvara avuqavu qiate tura

¹ Niqihairo vovano nai qata vakaaraqaa uva
vatere iharo, hauri viva kia Kotira uva iriakara
vi uvara avuqavuqama timitaate tiantora. Viva
ne Kotira uva irikara ti uva vira avuqavuqama
timitaate tiari.

² Ne kiae iriavo? Naantiara Kotira vaiinti
nahenti vika vaiha, maa vataraqaa vaika uva

avuqavuqama nimatevara. Ne naantiara maa vataragaqa vaiha uva avuqavuqama nimitare ika vaiha ne kiae maa entara inaara uva ho avuqavu qivara?

³ Ne kiae iriavo? Naantiara tenavu *enseli* vika uvavatama avuqavu qiainarave. Tenavu minti iarirauka vaihara ti, tenavu vatani vaina uvaravata avuqavu qiarirava voqavatama varianaro.

⁴ Niqihairo uva vo govaraiqirera, ne vi uvara avuqavu qire iha, hauri ne qumina vaiinti aaqaini vaina vaiintira, kia Ihura autu tuahere vaina vaiintirara vi uvara avuqavuqama timitaane tivora.

⁵ Ne mintihama ne kauruataarave. Ni qata vakaa taaraqantae nai ati nai ati ivera, kiae ni nivutaini koqe avu aato vataa vaiinti vohaiqavano ho vi uvara avuqavu qiarirava vairo?

⁶ Niqihairo koqe avu aato vataa vaiinti vovano vi uvara vi uvara ni avuqavuqama nimitaataara vaimanta ni qata vakaa vika vi uvara vareha qumina vaiinti kia Kotira uva iriaka ianaini vi variara.

⁷ Ne naiqaa naiqaa *ko* vate variamanta te tavauramanta ne Kotira uva qaqirake vira aaraqavata kia koqemake ni variara. Ni qata vakaa vovano ni qoraiqama nimitairera, ne qaqi kaivaro viva mintiari. Ni qata vakaa vovano ne ia haikara muara varairera, ne qaqi kaivaro viva mintiari.

⁸ Ne mintiataara vaimanta ne *ko* tiha nai qoraiqama amite nai qoraiqama amite, nai muara autu amite nai muara autu amite i variavo. Ike,

vika ni qata vakaa variamanta ne mintiakeha vika qoraiqama nimate variavo.

⁹ Ne kiae maa uvara iriara? Vaaqu kaiqa vare vaika kia Kotiva raqikinarai ho vivara. Vo vaiintivano niara vo uva una uva tiantora. Hampi qaramai nikave, una variqa autu tua- here vaikave, naata vaati okara raqake vaikave, nai kena qorainti nai kena nahentive vika hampata hampi ni vaikave,

¹⁰ muara auti vaikave, airi airairara muntuka ntimanta vare vaikave, iha namari neha vueraiqaavi ni vaikave, vora autu vatani qarire tiha una uva ti vaikave, vora airairara una tiha muara vare vaikave, vi kaiqara vi kaiqara vare vaika kia Kotiva raqikinarai ho vivara.

¹¹ Haaru ne hini kiaka vi kaiqara vi kaiqara vare vaura. Ne minti varia vaiinti nahentika vauvaro Kotiva niara nai kaiqaiqai varai vuata tiro, viva ni avu aato muntuka hiqama nimitero. Viva Nora Vaiinti Ihu Karaitira kaiqaravata nai Maraqraravata iriharo, ni avuqavuqama nimitora.

Tenavu qaiqaa vaaqu kaiqa varai vuarora

¹² Vovano tiharo, Karaitiva ti kuvantu kaimanta te kuvantuvi vaihara ti, te ekaa kaiqa vo kaiqa vo kaiqa homa vare variariraro Kotiva kia ti qioqama taanarove tirera, te nai mintima tiva amirera: Are ekaa kaiqa ho vare vairarovata, kia ekaa vi kaiqava ai kahaqianarove, tirera.

Te ekaa kaiqa ho varaarirauka vaihavata, kia te ekaa kaiqa varai virera. Te ekaa kaiqa vare variariraro hauri kaiqa vovano ti ravaaqavu kero tiqaa raqikiqiro vuantora.

13 Vovano tiharo, Karavano vaiinti vaantavoraŋi vuariŋava vaivaro vaantavoravano kara naarirava vairave tirera, te virara minti tirera: Ho vi haikava vahuŋaa haikavanoŋai vairara tiro, naantiara Kotiva karavata vaiinti vaantavoravata taiŋama kaanarove, tirera. Vi haikava vahuŋaa haikavanoŋai vaivaro vaiintivano kia vahuŋaa haikavano vairo. Mintirara tiro, vaiintivano nai vaataŋohairo hampi nuaina kaiŋara varaantora. Vaiintivano nai ekaa vaataŋohairo Karaitira kaiŋaŋai varaŋiro viraro Karaitiva vira vaataŋaa raŋikiŋiro vuanaro.

14 Kotiva Nora Vaiinti [Ihura] ŋaŋi vara himpima korara tiro, viva vi kempukaraŋohairo tinavuvata ŋaŋi vara himpima kaanaro.

15 Ne kiae iriara? Ni vaata vo vaata vo vaatavano vaireva, Karaitira vaatama vairo. Hoe oru Karaitira vaataŋaahairo vaata vo varakero hampi nariro ni vaina nahentira vaataŋaa tampama kairaro varianaro? Kiama ho mintianaro.

16 Ne kiae iriara? Vaiintivano hampi nariro ni vaina nahentira vataakero ni vairaro vitanta vaatavano vaireva, vohaa vaatama varianaro. Kotira vukuŋi mintima tiro: *Vitanta vaatavano vohaa vaatama varianarove*, tura. *(Okara 2:24)*

17 Tinavu Nora Vaiinti vataakero vohaa vairava vairaro vitanta maraŋuravano vohaa maraŋurama varianaro.

18 Hampi ŋaramaŋi ni vai okararaŋaahai ne ŋaŋini ruvaihaavi variate. Vaiintivano ŋora kaiŋa vokira vareharo nai vaata pahainiŋai vare vairave. Vovano nahentie vaiintie vataakero hampi niharoma nai vaata avutaŋi ŋoraŋamake vairave.

¹⁹ Ne kiae iriavo? Ni vaatavano vaireva, Kotira Maraqravano variqiro vi vai naavuvama vairo. Kotiva nai Maraqrura ni nimivaro vira Maraqravano ni muntukaqi variqiro vi vaira. Ne kia nentaqaa raqikiqi viha variaravauve. Ne Kotiraini variakama vai.

²⁰ Kotiva nai Maaqu ni nimito ni koqama tairara ti, ne Kotirainima variaka vaiha ne nenta vaataqohai Kotira autuqai tuahera kaata.

7

Naata vaati vare okarara tura

¹ Ne ti ireha qara ntuva taa uvara te ninta vi uvara tiva nimirera. Homa vaiintivano nahenti kia vararaitiro, qaqi variqiro vuanaro.

² Te vi uvara tiha tavauramanta maa entara airi vaiinti nahenti hampi qaramaqi ni variamanta te virara irihama nevata vika voqaante ivorave tihama te vo uva mintima ti: Qaqi kaimanta ekaa vaiinti nahenti vika naata vaati varateha variate, turo.

³ Vira vaativano nai nahenti antuqa kia qioqama taraitiro, vira koqema amitaarira. Vira naatavanovata vohaa qarama kero mintima variarira. Vitanta nai koqema amite nai koqema amite iha variata.

⁴ Nahentivano kia naiqai nai vaataqaa raqiki vaivaro vira vaativanovata vira vaataqaa raqiki vaira. Vira voqaantema kero, vira vaativano kia naiqai nai vaataqaa raqiki vaivaro vira naatavanovata vira vaataqaa raqiki vaira.

⁵ Te vaatiaravata naataravata maa uvara tirera: Netanta naata vaati vaiha kia nentatanta vaata

nai qioqama amite nai qioqama amite iata. Netanta vohaa uva tiva vate tiha, Kaiqetanta vaata qioqamate vo entanavu Kotira aaramaqi vuare, tivera, homa mintivara. Netanta mintiaqi viha vuru taiqake, viraqaahai homa qaiqaa vohaaraqai vaivara. Hauri netanta rairavi vaivaro Sataaniva nitanta avataira netanta vo nahentie vo qoraintie vataake hampi nivora.

⁶ Ne ti ireha qara ntuva taarara ti, te niara homa ne naata vaati varaate turo. Te kia vi uvara kempukaiqaake vateha ne vi uvaraqai avataqi vuateravauve turo. Te qaqi vi uvava ninta ka-haqiarire tima, minti turo.

⁷ Ekaa vaiinti nahenti ti voqaantemake vaiqe te hove tiataara. Ho te iruraro Kotiva vo avu aato vaiinti vo amivaro vi vaiintiva nahenti varatero vaivaro Kotiva vo avu aato vo vaiintie vo nahentie amivaro viva ehaara variqiro vi vaira.

⁸ Te kia naata vaati varaakaravata, tentoqa nahentiaravata tirera: Ne ti voqaantemake qaqi variqi viqe te hove tiataara.

⁹ Qoraintie nahentie kia ho qaqi variataa ivera, homa naata vaati varevara. Hauri qaqi vaivaro qoraintiarae, nahentiarae, voqama kero muntuka ntiramanta ne vira airante qaqi variqi vivora.

¹⁰ Naata vaati varaakara te maa uvara tiva nimirera: Maa uvara kia tenta irike turo. No-ravano tiva tairama. Viva nahentiarara mintima tiro: Nahentivano kia ho nai vaati qaqira kero vuanarove.

¹¹ Viva nai vaati qaqira kero virera, vi nahentiva kia ho vo qorainti varaanarove. Viva nai vaati qaqira kero viva nariaraa oru vaiha

tavero tiharo, Kaiqe tenta vaativano vainanaini anirante vuare, tirera, homa anirantero nai vaativano vainanaini vuanarove, tiro. Minti tivakero tinavu Nora Vaiintivano vira qoraintiaravata mintima tiro: Vaiintivano nai naata kia ho qaqira kaanarove, tiro.

¹² Te vokiakara maa uvara tirera: Maa uvava kia tinavu Nora Vaiintivano tivatairavauve. Te tentama vi uvara tirera. Ihura vainti vovano vairaro vira naatavano kia Ihurara quqaave ti vaira nahentiva vaiharo nai vaatiara tiharo, Kia ai qaqira karaiti, ai vataake variqi virerave tirera, kia vira vaativano vira qaqira kaarira.

¹³ Nahenti vovano Ihura vainti vairaro vira vaativano kia Ihurara quqaave ti vaira vaiintiva vaiharo nai naatara tiharo, Kia ai qaqira karaiti ai vataake variqi virerave tirera, kia vira naatavano vira qaqira kaarira.

¹⁴ Vira vaativano kia Ihurara quqaave ti vaira vaiintiva vaiharo nai naatanti vohaaraqi variqi ro viraro Kotiva vira naatara iriharo vi vaiintirara, Quqaama viva vira vaativano vaivo, tianaro. Nahenti vovano kia Ihurara quqaave ti vaira nahentiva vaiharo viva nai vaativano Ihurara quqaave tina vaiintikantiro vohaaraqi variqi ro viraro Kotiva vira vaatiara iriharo vira nahentiara, Viva quqaama vira naatavano vaivo, tianaro. Kotiva kia minti tiravauve vitanta vainti vatateva qumina vaiinti nahenti kia Ihura uva iri-aka vatataa vaintira qumina vainti voqaara varianaro. Ho vitanta vaintivano Ihurara quqaave tia vaiinti nahentitanta vainti voqaarama varianaro.

¹⁵ Kia Ihurara quqaave ti vairava vaiharo nai naatae, nai vaatie, qaqira kero vireva auti vair-

era, homa vira qaqi kairaro vuanaro. Viva qaqira kero vireva auti vairera, vira naatavanoe, vira vaativanoe, Ihurara quqaave ti vairava homa vira tuta kairaro vuanaro. «Viva kia tuta kairaro virera, vitanta nai ati nai atiha variqi vivora.» Nai qihaaqama amite nai qihaaqama amite iha variqi vuete tiro, Kotiva tinavu haarama taira.

¹⁶ Virara irihama te vokiaka vika naatae vaatie kia Ihura uva iriakara mintima tirera: Nenta vaatie, nenta naatae, niara iriha Ihura vaintiqamae vivarave, kiae Ihura vaintiqama vivarave? Ne vika kahaqi okarara kia ho kankomake iriavo.

Kotiva ni vo kaiqa vo kaiqa nimira qaqira kevorave tura

¹⁷ Haaru ne vauvaro Kotiva ni naaramato entara vi entaraqaa Noravano kaiqa vohaiqa vohaiqa rairakero ni nimurara irihama te niara tiha, Ne vaiha nana nana kaiqae totera viraraqai iriqi vuete, turo. Te vatuka vatuka niha Ihura vainti mini variakavata vi uvaraqai tiva nimiqi vi vaunara.

¹⁸ Iutaa vaiintivano Kotira uva iriro Ihura vaintiqama virava, vi vaiintiva haaru nai vaata toqakaara kaara kauruantora. Vo vatanaa vaiintivano Kotira uva iriro Ihura vaintiqama virava, vi vaiintiva kia nai vaata toqa kaarira.

¹⁹ Vaata toqe okararave, kia vaata toqe okararave, vi okarava kia vaiinti kahaqiaina okaravama vairo. Ne vi okarara kia noraiqamake iriata. Kotira uva koqemake iriqi vira, viraraqai noraiqaake iriqi vuata.

²⁰ Ne nana kaiqae varaqi vi vauvaro Kotiva ni naarama tora? Ho ne vi kaiqaraqai varaqi viha Kotira kaiqa varaata.

21 Vi entara vo vaiintivano nai kaiqa varaane tiro, ai rumpa tovara are vira kaiqae vare vauraro Kotiva ai aarora? Ho kia ai rumpa tairara noraiqaakera iriana. Ai kuvantu kareva auti vaira aarava ho vairera, are homa qaqi vinara.

22 Noravano vo vaiinti rumpa taina vaiintira aarama tairaro vi vaiintiva nai rumpavi variainarara kia noraiqaakero irianaro. Te vi vaiintirara mintima tiane tirara: Are tihara, Karaitiva Sataaniraqaahairo ti kuvantu kaimanta qaqini vauro, tihara variqira vuane. Vira voqaara kia rumpa taira vaiintiva qaqi vaiintivano vairaro Noravano vira aarama tairaro vi vaiintiva Karaitiva vira rumpa taina vaiintivama varianaro.

23 Kotiva koqaa autukeharo Karaitira ni nimitomanta ne kuvantu vurara ti, hauri vaiintinavu ni qaiqaa rumpa taira vika kaiqa vareha Kotira kaiqa kia ho varevora.

24 Ti qata vakaa, Kotiva ni naaramato entara vi entaraqaa ne vo kaiqa vare vaura, ne vi kaiqaraqai varaqi viha Kotira vataake vohaa vaiha koqe aaraqaaqi nuata.

Poruva varaata quvaaraaravata, tentoqa n-hentiaravata, tura

25 Te ni varaata quvaaraara tirerama: Ho niara Noravano kia uva vo tiva taimanta irunara. Noravano ti aaqurihama timitoharo ti noraiqama kaimanta te vira kaiqa vaiinti vauraukara ti, te niara tenta irike tiaina uvara ni tiva nimiari ne ti uvara homa muntuka qihaaqama keha quqaa uvave tivara.

26 Maa entara qora enta maara vai entava vaimantara ti, te virara irihama ni qoraintiara mintima ti: Ne vate maantimake vaira mintimakeqai variqi vuate, turo.

27 Are nahenti varataarava vairera, kia vira qaqira kenarara iriane. Are ehaara variarava vairera, kia nahenti varenarara iriane.

28 Are nahenti varairera, kiama are Kotira uva raqa kenara. Homa varenara. Varaatavano variqiro viharo, viraqaahairo oru qorainti varairera, vivavata kiama Kotira uva raqa kaanaro. Homa varaanaro. Maa entara naata vaati vare variaka nora maarama varaqi vivara. Te virara irihama nevata mintivorave tihama niara kia naata vaati varaate, turo.

29 Ti qata vakaa, te tuna uvara okara maantimama vairo: Tenavu vatani variaina entava inaaraiqama vairo. Virara irihama niqihai nahenti vare variaka vika kia nahenti varateka voqaara variqi viha Kotira kaiqara noraiqaake iriqi vuata.

30 Ne kia vatani airi enta qaqi variqi virara irihama niqihai iqi rate variaka, vika kia iqi rateka voqaara variqi viha Kotira kaiqara noraiqaake iriqi vuata. Vira voqaantemake, niqihai naaraihi variaka vika kia naaraihika voqaara variqi viha Kotira kaiqara noraiqaake iriqi vuata. Qaiqaa, niqihai airaira koqaamake vare variaka, vika kia airaira vateka voqaara variqi viha Kotira kaiqara noraiqaake iriqi vuata.

31 Ne monu kaiqae, koqaa kaiqae, vareha kia vi kaiqarara noraiqaake iriqi viha variata. Maa vatavavata maa vataraqaa kaiqa vare vai

okaravavata taiqe vaivaro viva taiqaaina entava aumanto vairara ti, ne virara iriha Kotira kaiqaraqai noraiqaake iriqi viha variqi vuata.

³² Ti hantuqavano mintimama vairo: Kia ni muntukavano vatani vaina haikarara voqamakeri variarira. Quvaaraa vaiintivano vaiharo viva tinavu avuhainaa vaiinti quahama amitareva vira kaiqaraqai noraiqaakero iriqiro vuanaro.

³³⁻³⁴ Nahenti varate vai vaiintiva nai naata quahama amitareva auti vaiharora tiro, viva kia Kotira kaiqaraqai iriraitiro, viva maa vataraqaa vai haikararavata iriqiro vi vairo.

Varaatavanoe, kia iratai nahentivae, vaiharo viva tinavu avuhainaa vaiinti kaiqaraqai iriqiro vi vairo. Viva nai maraquraqohairovata nai vaataqohairovata vira kaiqaraqai varaqiro vi vairo. Vaati vataa nahentivano vaiharo viva nai vaati quahama amitareva auti vaiharora tiro, viva maa vataraqaa vai haikarara noraiqaakero iriqiro vi vairo.

³⁵ Te maa uvara tihama kia te ni ravaaqavu kareravauve minti ti. Te ni kahaqirerama minti ti. Niara koqe aaraqaa niha kia vo kaiqa vo kaiqara iriraiti, Kotira kaiqaraqai iriqi vuata ti, te minti tunara.

³⁶ Vaiinti vovano tiharo, Te quvaaraavano vaiha vo nahentinti hampi nuarorave, tiarira vaiintiva homa naata varaanaro. Viva mintiharo kiana Kotira uva raqa kaanarove.

³⁷ Vaiinti vovano tiharo, Kia te nahenti vararave. Te homa ehaara vaiha qaqi variqi virarave, tivakero mintiaqiro viharo kempukaiqaa

kero variqiro virava, homa vi vaiintiva qaqi variqiro vuanaro.

³⁸ Nahenti varaataarirava viva koqe irarovata, kia nahenti vararaitiro qaqi ehaara vairava, viva voqavatama koqe ianaro.

³⁹ Vira vaativano qaqi vairera, vira naatavano nai vaatintiroqai variqiro vuanaro. Vira vaativano qutu virera, vi nahentiva homa nai antuqa vaina qoraintira varaanaro. Viva vo qorainti varare iharo Ihurara quqaave ti vaina vaiintira viraqaima ho varaarire.

⁴⁰ Te tenta irike vi nahentirara tihama, Vi nahentiva kia qaiqaa qorainti varairera, viva quaheharo variqiro vuanarove, turo. Te minti tiariraro Kotira Maraqravanovata te tuna uvara vohaa uvaqaima tianarove turo.

8

Una variqanavu nimate karara tura

¹ Ne ti ireha tiha, Hoe tenavu *maaket i* qihai una variqanavu nimate karara monu aqukeha varake nararave, kiae ho nararave? ti varia uvara te virara ninta tiva nimirera: Hauri ne paparugamake tiha, Homa tenavu vi uvara okara iruro. Homa minti mintirerave, tivora. Ne vi okarara ho iruraukave tihama ne nenta nutuqai tuaherevora. Kia minti ti uvaqoqohai vi uvara avuqavu qiata. Ne nariara nariara muntuka vatehama vi uvara vi uvara avuqavu qiata.

² Vaiinti vovano vi uvara okara hiniqai iriro tiharo, Te ekaa vi uvara okara ho iruraukave, tiantora.

³ Kotirara muntuka vataaina vaiintiva vairaro Kotiva vi vaiintira viraaqamakerō taverō virara ti vaintive tivakeroma vira kahaqianaro.

⁴ Vi uvara irihama te una variqanavu kara nimate varia okarara tirera: Tenavu kankomake iruramanta una variqanavu vaireka, vika gumina haikaqaima variavo. Tenavu kankomake iruraro Variqa vohaiqavanoqaima vairo.

⁵ Vokiaka tiha, Naaruvainivata maa vataraaqaa-vata airi variqa variamanta noravanove ti varia haikavavata airitahaa vaiha tinavuqaa raqiki variarave, ti variara.

⁶ Vika minti ti variamantavata, tenavu tiha, Variqa vohaiqavanoqaima vaivo, viva Kotiva tinavu Qovama vairo. Viva ekaa haika autukero vataiva vaimanta tenavu vira vainti vaiha qaqi variqi vi vaunara. Nora vaiinti vohaiqavanoqaima Ihu Karaitiva vairo. Kotiva Karaitira noraiqama kaivaro viva ekaa haika autukero vataira. Karaitiva vaimantara ti, tenavu ho qaqi variqi vi vaunara. Tenavu vi uvara irihama una variqanavuara gumina haikaqaive ti vaunara.

⁷ Tenavu vi uvara iri vaurauka vauramanta ekaa vaiinti nahenti kia tenavu iruna uvara iri variara. Hini kiaka vika tota una variqara iri vauka, vika Ihura vaintiqamavi, vika maa entaravata una variqa nimitaa karara neha vika tiha, Oho, maa karara una variqa nimitaa kararave. Vi karava qoraigama timitaantorave, ti variara. Vika airi aato iriha vi karara namake viraqaahai vika tiha, Oho, tinavu toqaavuma harivo. Kia vi karara naataara vaimanta namakauro, ti variara.

⁸ Vika minti ti variamanta tenavu iruraro Kotiva tenavu naaina karara kia noraiqaakero

iri vaira. Tenavu vi karara naariraro Kotiva kiama virara iriharo tinavu quahama timitaannarovaue. Tenavu nana nana karae neha, nana nana karae auramataariraro kia vi haikava tinavu vo qarama timitairaqe tenavu koqemake Kotira vainti vairarave.

⁹ Vi uvava mintima vairara ti, ne homa vo kara vo kara neha kia toqaavu haika varevara. Ne vo kara vo kara nekavata rauriha variata. Ne vo kara vo kara ho neka variamanta ni kenauka Ihura vainti hininavu vaiha aato tara iha tiha, Tenavu hini kara naariraro toqaavu haruanatorave, ti variamanta ne vika nivuqaa ekaa kara neha vika qoraiqama nimatevora.

¹⁰ Ti uva okara maantimama vairo: Are vovano tihara, Homa ekaa kara naariraro kiama ti toqaavu haruanarove, ti vairava oru una variqa maara naavuqi kara ne vairaro ai qata vakaa vovano uqerara vaiintivano vi karara kia ho nararave ti vaira vaiintiva ai tavero, viraqaa-hairo vivavata vi karara nairaro toqaavu ariraro tiharo, Kia naataarama nauro, tianarove. Ho vira kaara vi vaiintiva Kotira uva raqama kaanaro.

¹¹ Vi vaiintiva mintirera, are ekaa kara homa nararave tina uvara kaara vi vaiintiva hiqintuanaro. Karaitiva kia niaraqai iriharo qutu viraitiro, viva ni qata vakaa viraravata iriharo qutu vura.

¹² Are vi karara nairaro ai qata vakaa vovano uqerara vaiintivano hampi aato iriharo kara nairera, are kia viraqai qoraiqama amitenara. Are Karaitiravata qoraiqama amitera vira uvavata raqama kenara.

¹³ Virara irihama te vo kara neha tavaariraro vi karara kaara ti qata vakaa vovano hiqintirera, te kia vi karara qaiqaavata namaqi virerave.

9

Ihura kaiqa vareharo kia koqaa varorara tura

¹ Ho quqaama kia vovano ti rumpa taimanta te qaqima vauro. Quqaama tiriara Karaitira uva tiva nimiarire tiro, ti noraiqama kaimanta vauraukama vai. Ihuva noraiqama kai vaiintika aanare quqaama te tinavu Nora Vaiinti Ihura tavauraukama vai. Quqaama te Nora Vaiinti vira kaiqa vare vauramanta ne ti kaiqaqaahai vira vaiintiqamavi variara.

² Vokiaka tiriara tiha, Are kia Ihuva noraiqama kai vaiintiva variarao tivera, ne kia minti tiraiti, ne quqaama tiriara Ihuva vira noraiqama kai vaiintivama vaivo tivara. Quqaae ne vi uvaraqaai tivara? Ne ti kaiqaqaahai Kotira aaraqaa vi variarara tiro, vovano virara iriharo tiriara quqaama Noravano vira noraiqama kaivo tianaro.

³ Vo vaiintinavu tiqaa uva vataivera, te nai vika minti tiva nimirera:

⁴ Te Kotira kaiqa vare variariraro tavave ti qioqama tairaqe te karave namarive kia ho narara?

⁵ Ihuva noraiqama kaika vonavuvata, Ihura qatanavuvata, Pitaavavata, vika nahenti varate variqi vi variarara tiro, tavave qioqama tairaqe te kia vika voqaantemake, Ihurara quqaave tina nahentira vo varate, vira vita vare vatuka vatuka variqi virara?

⁶ Tetanta Banabaasika Kotira kaiqa varehama kia vaiinti nahentiara kara timiate tiraiti, tentatanta kauquqohai kaiqa varakeha tentatantaqaa raqiki vaunara. Ihuva noraiqamako vaiintinavukaqihai tetantaqai minti vaunara.

⁷ Ike, *aami* vaiintivano *aami* kaiqa vareharo nai monue aqukeharo vi kaiqara vare vaira? Aqao, viraqaa raqiki vai vaiintiva vira monu ami vairave. Vaiintivano *uaini* utu tairaro tava irairaro viva kiae nai utu tainaraqaahairo tava hiqikero naanaro? Eo, viva homa mintianaro. Sipisipiqaa raqiki vaiva, viva kiae nai sipisipi naama ho naanaro? Kia vovano vira qioqama amitaanaro.

⁸ Maa uvara tihama te kia vaiintivano ti varia uvarara irihavauve ti vauro. Kotira vukuqivata vi uvara okara vohaa qarama keroma vairo.

⁹ Kotiva Mosiraqaa tivato uvava mintima tiro:

Uiti auru ravaqaa vuarire tiro, purumakauvano vi vaura aiquravaqiro vi ani vairara vira no kia rumpa taane. Vira no qaqi kairaro naivata uiti mareve, kaqive, ho naarire tura. *(Lo 25:4)*

Kotiva vi uvara purumakauraqae iriharo turave?

¹⁰ Kotiva vi uvara tuqantaakero tinavuvata kahaqirevae turave? Eo, viva tinavuvata kahaqireva vi uvara tivatorave. Vi uvara okara maantimama vairo: Kara utireva iharo vata kora taira vaiintivavata, kara qantu varero anira vaiintivavata, vitanta naantiara vi karara homa tetantavata nararave tivara. Vi uvara okara mintima vairara ti, vitanta homa nevara.

¹¹ Vaiintivano kara kuvu vataqi utinantemake, tenavu naane Kotira uva ni aato muntukaqi vataavaunara. Vaiintivano kara qantu varainantemake, tenavu kiae niqaahai kara naainarave, vaata nonkuainarave, varaainarave?

¹² Vaiinti vokiaka niqaahai vi haikara vareva ho vairera, tenavu niqaahai varaarirava voqavatama varianaro. Tenavu niqaahai ho vi haikara vi haikara naaruma varaarirava vaimantavata, kia naaruma keha varaunara. Tenavu qaqirake niara vo haikavano kuvai nimitaira ne Karaitira uva kia iriqi vivorave tivake, viraqaahai tenavu kia niara vi haikara timiate tiraiti, tenavu tentanavuqaa raqikiqi viha maaravata varaqi viha Karaitira uva ni tiva nimiqi vi variavaunara.

¹³ Ne kiae iriara? Ieruharemini Kotira Naavuqi Kotira kaiqa vara amite variaka, vika vi naavuraqihai nai kara varakeha ne variara. Mini Kotira quara aantau aruke unta amite variaka vika hini quara aantau naivata ne variara. Vika vi karara hini ne variavaro Kotiva kia vika qioqamate vairave.

¹⁴ Vira voqaantema kero, Noravano nai uva tiva nimi varia vaiintikara uva vatero tiharo, vika naivano naiqaa raqikivorave. Vika vi uvara iriha quqaave ti variaka, vikama vi vaiintinavukaqaa koqemake raqikimanta variate, tura.

¹⁵ Vi uvava vaimantavata, te Karaitira uva ni tiva nimi vaiha, kia te niara monu airairave karave timiqe ho ni hampata variqi vuare tiavau-nara. Te maa qarara ruva nimitaha kia te ne vi haikara timiateravauve ti vauro. Te niqihai vi haikara kia naarumake varaunarara irihama, te tenta mahuta ti vai. Niqihairo vovano vi

haikara ti timirera, te tenta mahuta ti vauna uvava quminaiqama vuanaro. Mintiantorave ti, te qutu vuataarave.

¹⁶ Te vaiinti nahenti Karaitirara uva tiva nimiqi viha kia te ho tenta mahuta tirara. Noravano tirara vi uvara tiva nimiane tirara ti, te vi uvara qai vaiinti nahenti tiva nimiariravama vairo. Te vi uvara kia tiva nimiraiti, qaqirake variarera, oho te tentaraa qoraiqamama vuro tirara.

¹⁷ Kia te tenta irike tiha, Kaiqe Karaitira uva tiva nimiqi vuare, tunaravauve. Te minti ti-havauve vi uvara tiva nimi vaunarara iriha, homa koqaa varaainarave. Kotiva ti kaamatero vi uvara tiva nimiane timantara ti, te vi uvara tiva nimiqi vi vaunara.

¹⁸ Te mintiaqi viha nana koqaae virara vare vaunara? Kia te vo koqaavata vare vaunara. Ti koqaa vaireva, vo qara i koqaavama vairo. Te Karaitira uva vaiinti nahenti tiva nimihama kia monu airaira timiate tivaqi vi vaurava, vivama ti koqaama vairo. Te Karaitira uva ni tiva nimiha monu airaira ho varaataara vaimantavata, te kia mintiraiti, qaqirake kia koqaa vare vaurava, vivama ti koqaama vaivo.

¹⁹ Kia vo vaiintivano ti rumpa taimanta te vira kaiqa vaiintiqamavi vauraukavauve. Te qaqi vaiinti vaihavata, vaiinti nahenti qihai airitahaa Ihura vaintiqama vuata ti, te ekaa vaiinti nahenti vika kaiqa vaiintiqamavi vaunara.

²⁰ Te Iutaa vatanaaka hampata vaiha vika Ihura vaintiqama vuata ti, Iutaa vatanaa vika Mosira uva okara iriha variqi vuantemake, tevata variqi vunara. Te kia Mosira uva vevaarainiqamake ni

vaurauka vaihavata, vika Karaitira uva iriate ti, te Mosira uva okara vevaarainiqamake ni vai.

²¹ Vira voqaantemake, te vo vatanaaka hampata vaiha qumina vatanaaka kia Mosira uva okara iriraiti variqi vuantemake, tevata vika Ihura aaraqaa vuate ti, te vika aanantamake variqi vunara. Te mintiake variqi viha kia te Kotiva tivatai uvara qaqira karaiti, te Karaitiva tivatai uvara iriqi vi vaunara.

²² Uqerara vaiinti nahenti variamanta te vika hampata vaiha vikavata Ihura vaintiqama vuate ti, tevata uqerara vaiinti voqaara vaunara. Ekaa vo qara vo qaramake varia vaiinti nahentika Ihura vaintiqama vuate ti, te ekaa vika variantemake, tevata variqi viha vikaqi kaiqa varaqi vi vaunara.

²³ Te Karaitira uva koqe uva irihara ti, mintiaqi vi vaunara. Te mintiaqi vi variariraro Kotiva tivata vokikavata koqema timitaarire ti, mintiaqi viha Karaitira uva tiva nimiqi vi vaunara.

Tenavu kempukaiqamake kantaainarara tura

²⁴ Ne kiae iriara? Airi vaiinti kantamaqi viha nai aatarake nai aatarake i variaraqihairo vohaiqavanoqai koqaa vare vairave. Nevata Ihura aaraqaa viha koqaa varareka kempukaiqamake kantamaqi vuata.

²⁵ Nai aatarake nai aatarakemaqi viha koqaa varare iaka, vika vaatavano ho variarire ti, vika qumina quahe variara qaqirake, aiku kauqu avaqamake vate, viraqaahai vika nai aatarake nai aatarake kantamaqi vi variara. Vika koqaa

vaireva, maurakanaa qiataqaa aqu amitaivaro tamuntaa vuaina haikavaqaima vairo.

Tenavu kia vika voqaantemake qumina koqaa vararera Kotira aaraqaa viraiti, tenavu tentanavu ekaa enta qaqi variqi vuaina koqaarara irihama koqemake Kotira aaraqaa ni vaunara.

²⁶ Virara irihama kia te Kotira aaraqaa hampiarara voqaara niraiti, te avuqavuqamake aiqū ntavaqi vi vaunara. Kauquqohairo raqi vai vaiintiva nai kauqu qumina aqukaintemake, tevata mintiarora.

²⁷ Te Karaitira uva vokiaka tiva nimiqi vuari-raro vo haika kaara ti qaqini vara kaantorave ti, te tenta vaataqaa koqemake raqikiqi vuari-raro tinta antuqa avataqi vuarire ti, vira ruqutuqi vi vaunara.

10

Kia una variqa nutu tuaherakaate tura

¹ Ti qata vakaao, tinavu Iutaa vata naaka kaivaqaukavara qumina vataqaa nuvaqi vi vuru qoraiqamavu uvarara ne tauru kevora. Vi entara Kotiva vika kahaqama nimitovaro tonavuvano ekaa vikaqaa maimaraara raqikiqiro viharo aara numiqe vaumanta ekaa vika nora namari ho taqa vare vura.

² Vika ekaa tonavuqivata namariqivata Mosira avataqi vurara ti, vika ekaa vi entara Mosira namari varoka voqaara vaura.

³ Vika ekaa qumina vataini variqi viha, kia karavata namarivata vaunaini nihama Kotiva nimu karara aahuva kara namaqi vi vaura.

⁴ Vika ekaa Kotiva nai nimu namarira namaqi vi vaura. Vika vi vataraqaa nuvaqi viha, Kotiva nai nimu namarira oriqihai ne vauvaro Karaitiva vi namarira nimiharo nai vi orira voqaara vika hampata variqiro vura.

⁵ Kotiva tinavu kaivaqaukavaraqaa mintiakero koqemakero ekaa vikaqaa raqikiqiro vumanta ekaa vika vira uvaqai iriataara vaumanta vika airitahaa qaqirake vira uva raqa kovaro vira kaara Kotiva kia vika quahama nimitomanta vika qutu vuvaro vika vaatavano qumina vataini raumpirimavi vaura.

⁶ Haaru Iutaa vika kaivaqaukavara Kotira uva kia iriraiti variqi vurara irihama, tenavuvata mintimake variqi vuarora. Vika muntukavano qora kaiqara vauntemakero, tinavu muntukavanovata mintiantora.

⁷ Vika hininavu una variqa autu tuahere vauntemake, tenavuvata mintiarora. Kotira vukuqi qara ntuva tova vikara mintima tiro: *Vaiinti nahenti oquvi vaiha karavata namarivata namake, viraqaahai vika hampi ruhe tovevo iha vaurave, tura.*

(Katu Varora 32:6)

⁸ Vi entara vikaqihai vonavuvano hampi qaramaqi vura kaara Kotiva vika ntaihomanta vohaa enta airi vaiinti nahenti 23,000 qutu vura. Tenavuvata vika untemake iarora.

⁹ Vika hininavu Kotira avateha tavontemake, tenavuvata vika aanaraarora. Vikaqihai vonavuvano Kotirara viva kia tinavuqaa koqema kero

raqiki vaivo tivake Kotira avateha tavarare tuvaro vira kaara Kotiva *uqahi/quaiha* vara kovaro vi vaiinti nahentika aru taiqa kora.

¹⁰ Vikaqihai vonavuvano Kotirara nuntu nauntu tivaqi vuvaro vira kaara *Vaiinti Aruke Vai Enseliva* tuviro vika ruqutu vehiqama kora. Virara irihama tenavuvata vika aanaraarora.

¹¹ Tinavu kaivaqaukavara mintiake hampi ni vauvaro Kotiva vika ntaihamake vaura. Tenavu ekaara enta aumanto vaimanta vauraukara vi uvara iriha rauriha variate tiro, Kotira vukuqi vi uvara qara ntuva tora.

¹² Vi uvara irihama taukae tiha tenavu Kotira aaraqaa kempukaiqamake ni vauro ti variaka rauriha variata. Nevata qora kaiqa vareha hiqinti qora aaraqaa vivora.

¹³ Niara qora aaraqaa vuata tiro, airi haikavano ni avatareva auti vaira. Vi haikava kia niqai avatareva autiraitiro, vi haikava ekaa vaiinti nahenti avatareva auti vaira. Minti vaivaro Kotiva niara noraiqamakeru iriqiro vi vaiva, viva hampi kaiqavano ni aatara kaantorave tiro, ni kempukaiqama nimite vaira ne qora aaraqaahai ruqemake koqe aaraqaa viva homa varianaro.

Una variqa autu tuaherake okarara tura

¹⁴ Ti navunaataario, vi uvara irihama una variqa autu tuaherake vai okarara tauvaqa utu amitaate.

¹⁵ Ne koqe avu aato vataaka vaihara ti, ne nentavano ti uva rahake taveha, koqe uvave, qora uvave, tiata.

16 Tenavu ruvaaqumavi vaiha *uaini* varake Kotirara koqema iarao tivake *kaapuqihai* vi namarira neha Karaitiva tinavuara iriharo nai naare raurukorara irihama vi namarira ne vau-nara. Tenavu mparetivata nkuike neha Karaitiva tinavuarao tiro nai vaata timurara iriha vi karara ne vaunara.

17 Mpareti vohaiqavanoqai vaimanta tenavu vohaa mpareti viqanaqaahai nkuike ne vau-narara ti, tenavu airi vaiinti nahenti vaiha tenavu vairera, vohaa vaatama vauro.

18 Ne Isareri vatanaaka okarara iriata. Vika Kotira quara aantau aru amiteha, vika vi karar-avata neha vika Kotira vataake vohaa vaireka minti variara.

19 Ti uva okaravano nantimakeroe vairo? Ti uva maantima keroe vairo? Una variqavano quqaa vaivaroe vaiintivano vira kara amitairaro viva vira hoe kahaqianaro? Aqao, ti uva okara-vano kia mintima vairo.

20 Kia Kotirara iri variaka, vika kia Kotira quara aantau aru amitaraiti, vika vaananavu aru nimite variara. Ne kia Kotirara iri variaka hampata vaiha vika vaana aru nimite karara neha, nevata vaana vataake vohaa vaivora.

21 Ne Nora Vaiinti vira *kaapuqihai* vira namari namake, viraqaahai oru vaananavu *kaapuqihai* nevora. Ne kia ho Nora Vaiinti taintaqaahai kara namake, viraqaahai oru vaananavu taintaqaah-aihvata kara nevara.

22 Nora Vaiinti vira arara itaantorave ti, tenavu kia vaananavu hampata vohaaraqi variare. Kia tenavu tentanavu Nora Vaiinti aatara kauraukama vai. Hauri tenavu tiha, Tentanavu

Nora Vaiinti aatarake kempuka vaiintima vauro, tiarora.

Tenta koqemake variqi vuainararaqai iriaro-rave tura

²³ Kia tinavu qioqama timitaimanta tenavu ekaa kaiqa ho varaariravama vairo.

Mintiarirarovata, kiama ekaa kaiqavano tinavu ho koqema timitaanarove. Kia tinavu qioqama timitaimanta tenavu ekaa haika ho varaariraukama vai. Mintiarirarovata kia ekaa haikavano tinavu ho kahaqianarove.

²⁴ Vaiintivano kia nai koqema kero variqiro vuainararaqai iriqi viraitiro, viva vokikavata koqemake variqi viraravata iriqiro vuarira.

²⁵⁻²⁶ Kotira vukuqi mintima tiro:

Vatavanovata, vataihainaa karavanovata vaireva,

Noravano i haikaraqaima vairave, tura. (*Ihi 24:1*)

Ekaa karavano Kotiva i haikava vairara ti, ne homa ekaa kara nevama vairo. Virara irihama ne homa *maaketiqihai* kara koqaama vareha nevarave. Ne vi karara koqaama vareha, kia virara ire ire iha tiha, Taihairoe vi karara varakero viri vataivo tiraiti, qaqi vi karara hampi koqaama vareha viri naata.

²⁷ Vovano kia Kotira uva iri vaira vaiintiva niara ti vataake ani kara naate tira ne mini vira vataake oru kara nareka vivera, ne kia ire ire iha tiha, Taihairoe vi karara varakero viri vataivo? tiraiti, qaqi hampi naata.

²⁸ Ne ekaa kara nareka ivaro vovano niara tiharo, Aqao, vi karara una variqanavu aru nim- itaa karavama vaivo, tirera, kia vi karara naata.

Toqaavu aruantorave tivakeha, vi vaiintiraravata iriha, kia vi karara naata.

²⁹ Kia te ni toqaavu aruarire tivauve turo. Te vi vaiintira toqaavu aruantorama turo. Viva ni tiva nimiharo vi karara una variqa aru amitaa karara vaivo tiramanta ne vi karara naivaro vi vaiintiva tiharo, Vika vi karara kia naataara vaimanta naavaro ti toqaavu harivo, tiantora.

Te niara minti tiariraro vovano mintima tianaro,

³⁰ Aqao, te ekaa karara Kotirara koqema iaro tivake naariraro hauri vovano tiriara are qora-haama autuaro tivakero tiqaa uva vataantorave, tianaro.

³¹ Vovano tinta tiva timiharo minti tirera, te qaiqaa nai vira tiva amiha mintima tirara: Are karave, namarive, neharama nana nana kaiqae vareharama, Kotira autuvanoqai noraiqama vuarire tiharama variqira vuane, tirara. Ne virara irihama ni kena vaiinti toqaavu ntaihaantorave ti, rauriha variata.

³² Iutaa vatanaakave, Giriki vatanaakave, Ihura vainti vokiakave, ne vikara irihama, vi vatanaaka tinavu okaraqaahai hiqintivorave tiha rauriha variqi vuata.

³³ Ne te iainante iata. Te vo kaiqa vo kaiqa varehama ekaa vaiinti nahenti quahama nimitarera auti vauraukama vai. Kotiva vika ekaa ntitaarire ti, te kia tenta koqemake variqi vuainarara iriraiti, te vika koqemake variqi virara noraiqaake iriha variqi vi vaunara.

11

¹ Te Karaitiva nuvaqiro vuntemake ni vau-narara ti, nevata te iainantemake nuvaqi vuata.

Nahenti qiata naavuma terara tura

² Te ni vo uva vo uva tiva nimivaunara ne kia qaqira karaiti, ne ekaa vi uvara iriqi vi variarara ti, te niara quahema vauro.

³ Ho ne maa uvara kankomake iriate: Karaitiva ekaa vaiintiqaa raqiki vaivama vaivaro, vira vaativano nai naataqaa raqiki vaivama vaivaro, Kotiva Karaitiraqaa raqiki vaivama vairo.

⁴ Karaitiva ekaa vaiintiqaa raqiki vairara ti, vi-rara irihama ne ruvaaqumavi vaivaro niqihairo vaiinti vovano Kotira aarareva iharoe, Kotira uva ni tiva nimoreva iharoe, himpirera, vi vaiintiva kiama nai qiata naavuma taarira. Viva nai qiata naavuma tero ni nivutana himpiro vairera, vi vaiintiva Karaitira kauri haikama amianaro.

⁵ Te qaiqaa tirera. Vira vaativano nai naataqaa raqiki vairara ti, ne ruvaaqumavi vaivaro niqihairo nahentivano Kotira aarareva iharoe, Kotira uva ni tiva nimoreva iharoe, himpirera, vi nahentiva nai qiata naavuma taarira. Nahentivano kia nai qiata naavuma taraitiro, ni nivuqaa himpiro uva tirera, vi nahentiva nai vaati kaurira haikama amianaro. Mintira nahentiva vaireva, ehaiqohairo nai qiata ekaara muqukai nahentiva voqaarama varianaro.

⁶ Ike, nahentivano nai qiata kia naavuma tairera, viva nai qiata toqa kaataarave. Nahentivano tiharo, Te tenta qiata toqakeve, muqukeve, kaurira haika varaarorave tirera, viva nai qiata naavuma taarira.

⁷ Kotiva vaiinti nai voqara autukero vatero nai autu noraiqama kaarire tiro, vira autukora. Minturara tiro, vaiintivano „Ihura vaiinti nahenti nivuqaa uva tiharo,“ kiama nai qiata naavuma taarira. Kotiva vaiintiqaahairo nahenti autukero vatero vaiinti autuqai noraiqama kaarire tiro, nahenti autukorara tiro, nahentivano nai qiata naavuma taarira.

⁸ Kotiva vaiinti autukareva viva kia nahentiqaahairo vira autu karaitiro, viva vaiintiqaahairo nahenti autukora.

⁹ Kotiva kia nahentiara iriharo vaiinti autu kairaitiro, viva vaiintiara iriharo nahenti autu amitora.

¹⁰ Kotiva vaiintiara iriharo nahenti autu amitorara tiro, nahentivano nai vaatiara viva tiqaa raqiki vaivave tivakeharo nai qiata naavuma taanaro. Viva nai qiata naavuma tairamanta *enseli* vikavata vira taveha virara tiha, Nai vaati uva iri vai nahentiravema, tivara.

¹¹ Tenavu Nora Kotira vaiinti nahenti vaunarara tiro, nahentivano kia ho nariaraa variqiro viraro vaiintivanovata kiama ho nariaraa variqiro vuanaro.

¹² Nahentivano vaireva, viva hoqarero vaiintiqaahairo qovarama vurave. Vaiintivano vaireva, nahentivano vira vatataivaro qovarama vi vairave. Ho mintiharovata, ekaa haikavano Kotiraqaahairo qovaramavi vaira.

¹³ Kaiqe te maa uvara tiari nentavano rairake taveha, hove kia hove tiata. Nahentivano kia nai qiata naavuma taraitiro, vaiinti nahenti nivuqaa himpiro Kotira aarairera, vira koqeve ianarove, kiae koqe ianarove?

¹⁴ Nevata vaiinti nahenti okarara iriha minti ti variarave: Vaiinti qiata kauhivano vukai vairera, viva kauruataarave, ti variara.

¹⁵ Nahenti qiata kauhi vukai vairera, vira kogema ianarove. Vira qiata kauhi vukaivano vira qiata agu amitaarire tiro, Kotiva vira amitaira.

¹⁶ Ti uva aatara kareva auti vaina vaiintirara te virara minti tirera: Nahentivano vaiinti nahenti nivuqaa Kotira uva tiva nimoreva iharo nai qiata kauhi naavuma taarire. Te vi uvaraqai tiva nimiqi vi vauramanta Ihura vainti vonaini vonaini variaka, vikavata vi uvaraqai iri variara. Kia tenavu vi uvara qaqirake vo uva iriqi viraiti, vi uvaraqai iriqi virera.

Tinavu Nora Vaiinti kara hampiqama keha ne vaurara tura

¹⁷ Te niara vi kaiqara vi kaiqara maantimake varaqi vuata tihama, te ne vo kaiqa vare variarara iriha kiama niara quaheha vai. Te iruramanta ne maara tireka ruvaaqumavi variaraqaa-hai kogemake variataara vaimanta kia kogemake variarave.

¹⁸ Te hogare maa uvara naane tirera. Minti tiamanta irunara: Ne maara uva tireka ruvaaqumavi vaiha ne tiroriha rairavi variara. Niara vi uvara tiamanta te vi uvara irihama vi uvava hini uva quqaa uvama varianarove tunara.

¹⁹ Niqihai vonavuvano tiha, Tinavu uvaqaima avuqavu uva vaivo, tiamanta vonavuvano tiha, Tinavu uvaqaima avuqavu uva vaivo, ti variarave. Ne mintimake rairaviraqaahai ne avuqavumake Kotira uva iri varia vaiinti nahentika viraqaqumake tavevara.

20 Ne ruvaaqumavi vaiha tinavu Nora Vaiinti kara naitaramake naataara vaimanta ne hampiqama keha vira kara ne variara.

21 Ne ruvaaqumavi variaraqihai vonavu nái ia karara kia vokiaka rairake nimiraiti, vika náiqai paparugamake ne variamanta vokiaka kia kara iaka narara variara. Vokiaka narara variamanta vokiaka airi *uaini* namakeha vueraiqaavi variara.

22 Ike, ne kia naavuqi variakave? Ne nenta naavuqi vaiha karavata namarivata nama taiqake, viraqaahai oru maara tireka ruvaaquataara vaimanta, ne kia minti variara. Ne ruvaaqumavi vaiha, ni nivutaini vehi vaiinti nahenti variaka kia kara raira nimiraiti, nentaqai ne variavaro vira kaara vika toqaavu arimanta variara. Ike, vikavata Kotira vaiinti nahenti variamanta ne vika kaurira haika nimi variarave. Te ni kaiqara irihama vira kaara nana uvae niara tirara? Te ni quahamae nimitararave? Aqao, kiama ni quahama nimitarara.

Tinavu Nora Vaiinti kara naitaramake naate tura

(Matiu 26:26-29; Maaki 14:22-25; Ruki 22:14-20)

23 [Kaiqe te qaiqaa Noravano tu uvara ni tiva nimiari.] Tinavu Nora Vaiintivano naivano vi uvara ti tiva timumanta te vi uvara nivata tiva nimunara.

Vi uvava maantimama vairo: Iutaasiva vira govarama kareva u entaraqaa Noravano Ihu Karaitiva nai vaintiaravata kara neharo mpareti varakero

24 Kotirara koqema iarao tivakero mpareti vira nkuikero nai vaintinavu nimiro tiharo, Maara ti

vaatama vaivo. Niarao tima, te vira ni nimuro. Ne tiriara irihama vi mparetira namaqi vuate, turave.

²⁵ Ho vohaa qaramakero, viva *uaini kaapuvata* varakero tiharo, Maa namariva ti naareve. Kotiva vaiinti nahenti hampata vohaaraq i avituma vireva, qaraaka uva tivataainara kempukaiqama vuarire tiro, ti naarevano vi uvara kempukaiqama kaanarove. Tiriara irihama ne vi namarira namaqi vuate, tura.

²⁶ Ihuva minti turara ti, ne ruvaaqumavi vaiha vi mparetiravata, vi namariravata, namaqi viha ne Noravano tinavuara iriharo qutu vurara vaiinti nahenti tiva nimi variara. Ne mintiaqi vi vaivaro Noravano orurantero tuvuarira.

Vovano paparuqama keharo vi karara naantora

²⁷ Vi uvava mintima vairara tiro, vovano qora kaiqa varaqiro viharo Nora Vaiinti vira mparetivata vira namarivata nairera, viva Nora Vaiinti vira vaatavata vira naarevata qoraiqama amitairaro vira kaara viraqaata uvama varianaro.

²⁸ Mintiarorave tiro, vaiintivanoe, nahentivanoe, nai avu aatoqi qora kaiqa vare variaina okarava variantorave tivakero nai avatama kero taveru, viraqaahairo vi mparetiravata, vi namariravata, ho ne vaira.

²⁹ Vovano paparuqama kero neharo kia Noravano tinavuara iriharo qutu vurara iriraitiro, qumina mparetivata namarivata ne vauro tirera, vira kaara vi vaiintiva uvama varaanaro.

³⁰ Ne ruvaaqumavi vaiha hampiqama keha vi karara ne variarara ti, vira kaara ne hininavu

uqerara vaiinti nahenti variamanta hininavu ai-havi haikara vare variamanta hininavu qutuvi variarave.

³¹ Tenavu vi karara nare iha avuni tentanavu avu aatoqi qora kaiqa varaaina okarava variantorave ti, tentanavu rahake tave, viraqaahai tenavu homa vi karara vi namarira naariraro kiama tinavuqaa uvavano varianaro.

³² Tinavuara maa vataraqaa variaka hampata vaiha nora uva varevorave tiro, Noravano tinavu kaiqa avatamakero tavamaqiro viharo, tinavuara avuqavu aaraqaaqai nuate tiro, tinavu ruqutuqiro vi vaira.

³³ Ti qata vakaa, vi uvara irihama ne tinavu Nora Vaiinti kara nareka iha, ne vokika veka vaimanta vikavata ani ni hampata vohaa ruvaaquumavi vaimanta vi karara naata.

³⁴ Vovano karara antuqa arirera, viva nai naavuqi naane kara namakero viraqaahairo ruvaaqiraqi aniarira. Ne mintimakeha naitaramake ruvaaquumavi vaivaro Kotiva kiama niqaa uva vataanaro. Ho naantiara te ne inaini orure vo uvavata ni tiva nimirera.

12

Kotira Maraqravano vo kempuka vo kempuka vaiinti nahenti nimi vairara tura

¹ Ti qata vakaa, Kotira Maraqravano vo kempuka vo kempuka ni raira nimitaaina okarara ne hampi iriqi vivora.

² Ne nenta haaru ni vau okarara iriarave. Haaru ne kia Kotirara iru entara qora kaiqavano ni vara hampiqama komanta ne oru una

variqanavu maraqura kia ho uva tu haikara quahama nimate vaura.

³ Ne vi entara kia Kotira Maraqurara iriraiti, hampi ni vaurara irihama te maa uvara ni tiva nimirera. Kotira Maraquravano vaiintiqaqaa raqiki vairera, vi vaiintiva kiama ho tiharo, Kairaro Ihuva vaaquqama vuarire, tianaro. Kotira Maraquravano kia vaiintiqaqaa raqiki vairera, vi vaiintiva kiama ho tiharo, Ihuva viva Noravano vaivo, tianaro. Kotira Maraquravano viraqaa raqiki vaira vaiintiva, vivaqaima ho minti tianaro.

⁴ Kotira kaiqa, vo kaiqa vo kaiqa varaate tiro, Kotira Maraqura vohaa vivaqaima vi kempukara rairakero vaiinti nahenti nimi vaira.

⁵ Kotira kaiqa vo kaiqa vo kaiqa vare variavaro Nora Vaiinti vohaa vivaqaima vaiinti nahentiqaqaa raqiki vaira.

⁶ Vaiinti nahenti vo kaiqa vo kaiqa vokiaka vara nimate variavaro Kotiva vohaa vivaqaima vika avu aato koqema nimate vaimanta minti mintimake vare variara.

⁷ Ekaa Kotira vaiinti nahenti koqemake variqi vuata tiro, Kotira Maraquravano vo qara vo qara i kaiqara vaiinti nahenti numiqe vaira.

⁸ Kotira Maraquravano vo kempuka vo vaiinti amivaro vi vaiintiva koqe avu aato iriqiro vi vai vaiintiva vaiharo koqe uva tiva nimiqiro vi vaira. Kotira Maraqura vohaa vivaqai vo vaiinti vo kempuka amivaro viva Kotira uva okara tiva nimiqiro vi vaira.

⁹ Kotira Maraqura vohaa vivaqai vo kempuka vo vaiinti amivaro viva voqamakeru Koti-

rara iriqiro viharo quqaama Kotiva vi kaiqara vi kaiqara ho varaanarove ti vaira. Kotira Maraḡura vohaa vivaḡai vo kempuka amivaro vi vaiintivae, vi nahentivae, aihavua vaiinti nahentika koḡema nimate vaira.

¹⁰ Kotira Maraḡuravano vo kempuka amivaro vovano nora kaiḡa aahuva kaiḡa vare vaira. Viva vo kempuka vora amivaro viva Kotira uva ḡovarama keharo vutukero tiva nimi vaira. Vora vo kempuka amivaro vi vaiintiva vaiharo vovano tivatai uvara iriqiro viharo avatamakerō taverō tiharo, Maa uvara Kotiva tivatai uvarave, vi uvara vaanavano tivatai uvarave, ti vaira. Vohaa viva vo kempuka vora amivaro vi vaiintivae, vi nahentivae, aahuva uva vo uvaḡihairo ti vaira. Vohaa vivaḡai vo kempuka vora amivaro viva aahuva uva ti vai vaiintira uva ho tuḡantaakero iriro, viraḡaahairo vaiinti nahenti vutukero vi uvara tiva nimi vaira.

¹¹ Kotira Maraḡura vohaa vivaḡai mintiaḡiro viharo vo kempuka vo kempuka rairakero nimi vaira. Viva nai antuḡaḡaa rairakero nimiqiro vi vaira.

Tenavu Karaitira vaata vohaa vaatama vauro tura

¹² Vaiinti vaatavano vohaiḡa vaivarovata, airi vataḡaahainaa haikavano viraḡaa vaira. Mintima kero airi vataḡaahainaa haikavano vaivarovata, vohaa vaatavanoḡaima vaira. Vira voḡaantema kero, Karaitira vaatavano vaireva, vohaa vaatavano vaimanta tenavu vira vaataḡaahainauka airitahaama vaunara.

13 Tenavu Iutaa vatanaakave, vo vatanaakave, rumpataa vaiinti nahentikave, qaqi vaiinti nahentive, vaihavata, tenavu vohaa Maraqaaraqai varaunara. Ho tenavu vohaa Maraqura vare, viraqaahai Karaitira vaata, vohaa vaataqai vaunara. Vohaa Maraqravanoqai tinavu ekaa kem-pukaiqamake vaimanta vaunara.

14 Vaiinti vaatavano vohaiqa vaivarovata, airi vaataqaahainaa haikavano viraqaa vaira.

15 Vaiinti aiquvano tiharo, Te kia kauquvano vaunarara ti, te kia vaataqaahainaukave tirera, vira uvavano qumina uvama varianaro. Aiqu vivavata vaataqaahainaa haikavano vaira.

16 Vaiinti aatovano tiharo, Te kia avuvano vaunarara ti, te kia vaataqaahainaukave tirera, vira uvavanovata qumina uvama varianaro. Aato vivavata vaataqaahainaavama vairo.

17 Vaiinti vaata vaireva, vira vaatavano avuqai vairera, nantiakeroe vaiintivano uva ho irianarove? Vaiinti vaata vaireva, vira vaatavano aatoqai vairera, nantiakeroe ho uhiraanarove?

18 Tinavu vaatavano kia mintiakeharo vaimanta vaunara. Kotiva tinavu vaiinti vaata autiharo vi haikava kauquma varianarove, vi haikava aiquma varianarove, tivaqiro viharo vaiinti vaata autukora.

19 Vaiintivano vaireva, kauquvanoqai vairera, aiquvanoqai vairera, nantiakeroe ekaa vaatavano ho varianaro?

20 Ho vaiinti vaatavano vaireva, vohaa vaatavano vaivaro airi vaataqaahainaa haikavano viraqaata vaira.

21 Vaiinti vaatavano mintimakero vaivarora tiro, avuvano kia ho kauquara tiharo, Te tentaraa

ho vairerave. Kiama ai kaiqa vaivo, tianaro. Qiatavanovata kia ho aikuara tiharo, Te tentaraa ho vairerave. Kiama ai kaiqa vaivo, tianaro.

²² Tinavu vaiinti vaatavano kia mintimakero vaimanta vaunara. Tenavu vo vaataqaahainaa haikara uqerai haikarave ti vaurava, vi haikava kia vairera, tenavu kiama ho koqemake vairara.

²³ Hini vaatara kia koqe irave ti vaunara, viraqaa tenavu koqemake raqiki vaunara. Hini vaatavano qoqaa variantorave ti vaunara, viraqaa koqemake tenavu utavaaqaqohai naavuma amite vaunara.

²⁴ Hini vaatara tenavu kogerave tivakeha kia naavuma taraiti, qaqi ke vaunara. Kotiva vaiinti vaata koqema kero tampama tairara tiro, vaiintivano nai vaataqaa raqikiharo hini vaatara kia koqe irave ti vaira, viraqaa koqema kero raqikiqiro vi vaira.

²⁵ Vaiinti vaatavano mintima vairara tiro, ekaa vaataqaahainaa haikavano kia rairaviro nai kaiqaqai vararaitiro, ekaa vi haikava vohaaraqi vaiharo nai kahaqi nai kahaqi vaira.

²⁶ Vaatavano hini mantaraini aiha virera, ekaa vaatavanoma virara ike mpo tivara. Vaatavano hini mantaraini koqema vairera, ekaa vaatavanovata quaheharo varianaro.

²⁷ Vaiinti vaataqaara tuqantaake tuna uva okarava maantimama vairo: Ne Karaitira vohaa vaatama variavo. Ne vaireka, vira vaataqaahainaa haika vohaiqa vohaiqavano variara.

²⁸ Kotiva nai vaiinti nahenti naarama kero vo kaiqa vo kaiqa nimiharo vo kempuka vo kempukavata nimura.

Avuni viva vo vaiintinavu noraiqama kero tiharo, Nenavu avuni vaiha Karaitira vakaaka vaiinti nahenti tiva nimiqi vuate tivakero, viva vonavu noraiqama kero tiharo, Ne avuni varia vaiintinavuka vika naantiaraini vaiha te qoqaiqama kaaina uvara vaiinti nahenti tiva nimiqi vuate tivakero, viva vo vaiintinavu noraiqama kero tiharo, Ne vika naantiara vaiha ti vaiinti nahenti ti kaiqa numiqaimanta vika koqemake ti aaraqaa vuate tivakero, viva vonavu noraiqama kero vikara tiharo, Ne nora kaiqa kia vaiinti nahenti tave kaiqara varaqi vuate tivakero, viva vonavu noraiqama kero vikara, Ne aihavi vaiinti nahentika koqema kaate tivakero, vonavu noraiqama kero vikara, Ne vaiinti nahenti kahaqama nimitaqi vuate tivakero, viva vonavu noraiqama kero vikara, Ne vo kaiqa vo kaiqaqaa raqikiqi vuate tivakero, vonavu noraiqama kero vikara, Ne vo uva aahuva uvaqihai tivaqi vuate, turave.

²⁹ Kotiva kia nai vaiinti nahenti ekaa vika vohaa qarama kero vohaa kaiqa nimirave. Ne kia ekaa ho avuni vaiha vaiinti nahentiqaa raqikiqi viraiti, ne kia ekaa ho Kotiva qoqaiqama kaaina uvara vaiinti nahenti tiva nimiqi viraiti, ne kia ekaa ho Kotira kaiqa vaiinti nahenti numiqaraiti, ne kia ekaa ho nora kaiqa vare vairaiti,

³⁰ ne kia ekaa ho aihavi vaiinti nahentika koqema karaiti, ne kia ekaa ho aahuva uvaqihai tivaqi viraiti, ne kia ekaa ho aahuva uva ti uvara tuqantaake vi uvara okara vaiinti nahenti tiva nimiraiti variara. Aqao, Kotiva rairakero vo qara vo qara i kaiqara ni vohaiqa vohaiqa nimirave.

³¹ Ne Kotira kaiqa varareka iha, ne avuni no-

raiqama kero variaina kempukara virara naane ni muntukavano variarira.

Ho kaiqe te voqamake koqe aaraqaa vi okarara ni tiva nimiari.

13

Vokikara muntuka variainarara tura

¹ *Vokikara muntuka vate okarara te virara ni tiva nimirera. Vi okarava vaireva, avuni vai okaravama vairo. Te vataihainaa uva vo uva vo uva ho tiha, enseli vika uvavata ho ti variarirarovata, ti muntukavano kia voka vokara vairera, te vo uva vo uva tiarirava qumina uvaqaima varianaro. Ti uvavano qumina vero auva ntairave, taaqa/quvaara auva ntairave, vira voqaarama varianaro.*

² *Te Kotiva qoqaiqama kaaina uvara vo uva vo uva ho vaiinti nahenti tiva nimihave, te ekaa uvave, ekaa kukeqa taina uvarave, vi uvara vi uvara iri variarirarovata, ti muntukavano kia voka vokara vairera, te qumina vaiintiqaima vairara.*

Te Kotirara kempukaiqamake iriha aiqina vo vara venta vuru vutunto kaarirava ho vairarovata, ti muntukavano kia voka vokara vairera, te qumina vaiintiqaima vairara.

³ *Te Kotirara iriha ekaa tenta airaira vehi vaiinti nahenti nimi, tenta qaqi kaariraro ihavano ti vaata ita kairarovata, ti muntukavano kia voka vokara vairera, vi haikava kiama ti kahaqiraqe te quminama mintiainara.*

⁴ *Nariara nariara muntuka vate okarava maantimama vairo: Vira muntukavano voka vokara vaira vaiintiva vaireva, viva kia vaaka arara itaraitiro, koqemakero qihaaqamakero vaiinti*

nahenti kahaqianaro. Vi vaiintiva kiama vo vaiintivano airi airaira vatainarara toma amitaanaro. Vi vaiintiva kiama nai mahuta tiraitiro, viva kiama nai autuvata tuahera kaanaro.

⁵ Voka vokara muntuka vairava kiama kaurira haika vora vara amitaanaro. Viva kiama nariaraqai iriqiro vuanaro. Viva kiama qumina haika kaara arara itairaro varianaro. Viva kiama vovano vira qoraiqama amitai uvarara iriqiro viraitiro, viva vi uvara tauruma amitaanaro.

⁶ Voka vokara muntuka vairava kiama vokika qora kaiqa vare vairara quahama nimitaraitiro, viva quqaa okararaqaima quaheharo varianaro.

⁷ Voka vokara muntuka vairava kiama popohanaara iraitiro, viva Kotirara kempukaiqama kero iriqiro viharo, viva Kotira veka vaiharo Kotira aaraqaa kempukaiqama kero variqiro viharo maaravano qovaraiqina entara Kotira kiama qaqira kaanaro.

⁸ Voka vokara muntuka vate okarava kiama taiqa viraitiro, qaqima variqiro vuanaro. Kotira uva tiva nimi vai okarava vahugaqaima varianaro. Aahuva uva ti vai okarava taiqama vuanaro. Ekaa haikara iri tave vai okaravavata kiama qaqi variqiro vuanaro.

⁹ Tenavu maa entara Kotira okarara kia ekaa kankomake iriraiti, tenavu hiniqai iri tavau-narara ti, tenavu vi uvara hiniqai vaiinti nahenti tiva nimi vaunara.

¹⁰ Naantiara tenavu mpeqaiqama vuaina entava qovarama viraqe vi entaraqaa tenavu kia hini iri tavaraiti, tenavu mpeqaiqamavi vaiha vi haikara vi haikara okara kankomake iri tavaainara.

¹¹ Haaru te naatirukaa vaiha te taaqa vainti uvaqai tivaqi vi variavauraro ti avu aatovano taaqa vainti avu aatoqai vaura. Vate te vaiintiqa-mavi vaiha taaqa vainti okara vira qaqirakema vai.

¹² Vira voqaantemake vate tenavu Kotira vainti nahenti taaqa vainti voqaara vaiha Kotira okarara kia anomake iri tave vaunara. Vaiintivano *memontaaraqihairo/inupiqihairo* kia koqema kero vo haika vo haika tavaintemake, tenavuyata Kotira okara tave vaiha kia kankomake ekaa tave vaunara.

Naantiara tenavu kia *memontaaraqihai/inupiqihai* taventemake tavaraiti, qaqi qoqaama tavarara. Te maa entara hini uvaqai iri tave vaurauka vaiha naantiara ekaa uva kankomake iri tavarara. Kotiva ti okara kankomake tavainantemake, naantiara te tenta okaravata kankomake tavarara.

¹³ Taaramo okaranavuma qaqi variqiro vuanaro. Kotirara kempukaiqamake iriqi vi vai okarava vaivaro, Kotira veka vaiha quaheha variqi vi vai okarava vaivaro, voka vokara muntuka vate vai okaravavata vairo. Vinavukaqihairo voka vokara muntuka vate vai okarava, vivama avuniqamakero vairo.

14

Kotira Maraquravano kempuka nimiainarara tura

¹ Virara irihama ne voka vokara muntuka vate okarara vira naane avuniqamake vataata. Ho Kotira Maraquravano vo kempuka vo kempuka

nimiainarara iriha, vira varaataa ira varaqi vuata. Vaiinti nahenti Kotira vakaaka tiva nimi vai kempukara, vi kempukarara avuniqamake iriqi viha, vi kempukara timiane tiata. «Kia aahuva vo uvaqihai ti vai kempukarara avuniqamakeha iriqi viha vira timiane tiata.»

² Kotira Maraqravano vo kempuka vo vaiinti amiraro viva viraqohairo aahuva vo uva tivaqiro virera, vaiinti nahentivano kia vira uva ho iriraiti vaivaro, Kotivaqaima vira uva ho irianaro. Kotira Maraqravano vi vaiintira kahaqi vairaro viva kukeqa taina uvaraqa tivaqiro vuanaro.

³ Vo vaiintivano kia aahuva vo uvaqihairo tiraitiro, vutukero Kotira vakaaka tiva nimi vairera, vaiinti nahentivano vira uva kogemake iri vaivarora tiro, vi vaiintiva homa vika kahaqama nimitero, vika kempukaiqama nimitero, vika muntuka kuquqama nimitaanaro.

⁴ Ne ruvaqumavi vaivaro vo vaiintivano Kotira uva aahuva vo uva ti vairava uva tirera, vi uvava nai viraqaima kahaqama amitaanaro. Kia vo uvaqihairo tiraitiro, vutukero Kotira vakaaka tiva nimi vairaro vi vaiintira uvavano ekaa Kotira vaiinti nahentima kahaqama nimitaanaro.

⁵ Kotira Maraqravano vo kempuka ni nimira ne aahuva vo uva vo uvaqihai ti vaiva ho vairera, te virara iriha ni quahama nimatehavata, Kotira Maraqravano vo kempuka ni nimira ne Kotira vakaaka vutuke tiva nimi vaiva ho vairera, te virara voqamake ni quahama nimitarara.

Kotira vakaaka vutukero tiva nimi vaina vaiintira uvavano ni ekaa homa kahaqianaro. Vo vaiintivano aahuva uva vo uvaqihairo tivaqiro

viraro kia vovano vira uva ho tuqantaakero ni tiva nimirera, vira uvavano kiama ni kahaqianaro.

⁶ Ti qata vakaa, te orure ni aahuva vo uvaqihai tiva nimi variarera, vi uvava kiama ni ho kahaqianaro. Te orure Kotira uvave, Kotira okara kukeqa taina uvarave, ne Kotira aaraqaa nuvaqi vi vai uvarave, vutukeha ni tiva nimiarera, vi uvava homa ni kahaqianaro.

⁷ Te tiremake manamana vai haikara aanumaarave, *kitaave*, vi haikarara tuqantaake tirera. Aanumaara hampiqama kero vuaqairaro viva kiama koqema kero uva tianaro. *Kitaavata* hampiqamake ruqutiraro kiama koqema kero uva tianaro.

⁸ Iqoka vaiintivano hampiqama kero *aanumaara/noma* vuaqairera, iqoka raqi vai vaiintika kiama ho qeramate vaivara.

⁹ Vira voqaantemake, ne aahuva vo uvaqihai tivaqi viha kia vutuke tivera, tavave ni uva ho irianaro? Ne kia vutuke tivera, ni uvavano qumina uvaqaima varianaro.

¹⁰ Maa vataragaa vo vatanaa vo vatanaaka uvavano airi vaivaro kia vo uvavano qumina uva vaivaro ekaa vi uvava vaireva, okara vai uvavaqaima vaira.

¹¹ Vaiintivano tiriara vo uvaqihairo tiraqe te kia iriarera, te vi vaiintirara vo vatanaa vaiintivema tiariraro vivavata tiriara vo vatanaa vaiintivema tianaro.

¹² Nevata ruvaaqumavi vaiha aahuva vo uvaqihai tivaqi vivera, ni uvavano vo vatanaaka uva

voqaaraqaima varianaro. Ho Kotira Maraḡura-
vano nimiaina kempukara ne vaante vaan-
temake varareka auti vaihara ti, ne Kotira ireha
tiha, Kempuka vo timiraḡe tenavu nai kahaḡama
amite nai kahaḡama amitemaḡi vuare, tiata. Vi
kempukara varerara muntuka vateha variata.

¹³ Kotira Maraḡuravano vaiinti vo kempuka
amiraro viva aahuva vo uvaḡihairo tivaḡiro vi-
haro vi uvara okara kia iriraitiro, hauri viva
ne ruvaḡumavi vairaḡi vi uvara tiantora. Vi
vaiintiva Kotira irairaro vira kahaḡiraro vi uvara
okara vutukero vaiinti nahenti tiva nimiarira.

¹⁴ Te aahuva vo uvaḡihai Kotira aare variari-
raro ti muntukavanovata Kotira aare vairaro, ti
avu aatovano kia ho vi uvara irianaro.

¹⁵ Minti vairaḡe te nantie irara? Te tenta
muntukaḡihai aahuva uva tivaḡi viha Kotira aare
vaiha, te tenta avu aatoḡohaivata vutuke tivaḡi
viha Kotira aararera. Te tenta muntukaḡihai
ihi tivaḡi viha, tenta avu aatoḡihaivata irikeha
vutuke ihi tivaḡi virera.

¹⁶ Ne aahuva vo uvaḡihai Kotirara koḡeve
tivaḡi vi vaivaro ni muntukavanoḡai vi uvara ho
iri vairarovata, ni avu aatovano kia ho irianaro.
Ne minti tivaḡi vi vaivaro vonaihainaa vaiinti-
vano ni nivutana uru vaiharo ni uva kia iriraitiro,
viva nantiakeroe ni uvara ḡuḡaave tianaro?

¹⁷ Ne aahuva vo uvaḡihai tivaḡi viha Kotirara
koḡeve tivaḡi vi vaivaro ne koḡe uva ti vaiva
nintaḡaima kahaḡiharo kiama ni kana vaiinti ho
kahaḡianaro.

¹⁸ Te nivata naatara keha aahuva vo uvaḡihai
airi tataa Kotira aaramaḡi vi vaunarara irihama,

te Kotirara koqeve ti vaunara.

¹⁹ Kotira vaiinti nahenti ruvaaqumavi vairaqi, hauri te airi uva aahuva vo uvaqihai ti variari vika kia irivorave ti, te vika ho iri uvara in-aaraigatantaqai vutuke tiva nimiariraro vi uvava vika homa kahaqianaro.

²⁰ Ti qata vakaao, naati vaintivano kia vaaqu kaiqa vararaitiro koqema kero vaintemake, nevata kia vaaqu kaiqa vararaiti koqemake variata. Mintimake vaiha, kia naati vaintivano avu aatoqi uva iriqiro vinantemake iriqi viraiti, ne noruqama vuaka avu aato irintemake iriha variata.

²¹ Kotira vukuqi Kotiva mintima tiro:

Vo uva ti vai vaiintika noqihai te maa vatanaaka tenta uva tiva nimirerave. Te vo vatanaaka noqihai uva tiari maa vatanaaka kia ti uva ho irivarave, tura. (*Aisaiaa 28:11, 12*)

²² Kia qaqi qumina vaiinti nahentiara iriraitiro, Kotira vaiinti nahenti vika vira kempuka tavaate tiro, Kotira Maraqravano vokiaka vo kempuka nimimanta vika aahuva vo uvaqihai ti variara.

„Vi uvava vaivaro vo uvavata maantimama vairo:„ Qaqi qumina vaiinti nahentiara vika Kotira kempuka tavaate tiro, Kotira Maraqravano vaiinti vonavu vo kempuka nimimanta vika qaqi vaiinti nahenti Kotira vakaaka tiva nimi variara.

²³ Ne ruvaaqumavi vaiha aahuva uva vo uva vo uvaqihai tivaqi vi vaimanta kia Kotira uva iri varia vaiinti nahentika vikavata uru ni hampata vaivera, vika ne uva ti vaira irihama niara vueraiqama vuavo tivara.

²⁴ Ne ruvaaqumavi vairaqi Kotira uva vutuke tiva nimiqi vi vaivaro vovano qaqi qumina vaiintivanoe, kia Kotira uva anomakero iri vaina vaiintivae, vivavata ni hampata vairera, ne ti vai uvava vira kahaqiraro viva tiharo, Ike, te vaaqu aaraqaa ni vauraukama vauro, tianaro.

²⁵ Minti tivakero viva nai kukeqa taina uvaravata tiva qovarama kero viva hiqiriviro Kotira autu tuahereharo tiharo, Quqaama Kotiva ni nivutana vaivo, tianaro.

Maantimake Kotira uva maara tivaqi vuate tura

²⁶ Ti qata vakaa, ti uva okara maantimama vairo: Ne ruvaaqumavi vaivaro niqihairo vovano ihi vo tirerave tiraro, vovano Kotira uva maara tiva nimirave tiraro, vovano Kotiva qoqaiqama kaaina uvara tiva nimirave tiraro, vovano aahuva vo uvaqihairo ni tiva nimi vairaro vovano vi uvara okara ni tiva nimianaro. Ne mintiaqi viha nai kahaqi nai kahaqiha variata.

²⁷ Niqihai airi vaiinti nahenti aahuva vo uva tivaqi vivora. Taaraqantae, taaramonavue, homa aahuva vo uvaqihai tivaqi vivara. Vinavuka aahuva vo uvaqihai tireka iha, vohaiqa vohaiqavano tivaqi vi vaivaro vovano vinavuka uva tuqantaakero vira okara ni tiva nimi vaira ne ho iriata.

²⁸ Vinavuka uva tuqantaakero ni tiva nimirarava kia vairera, vinavuka evaara variata. Vinavuka nariaraiqamake vaiha Kotira hampata aahuva vo uvaqihai tivaqi vuata.

²⁹ Taara vaiintie, taaramo vaiintie, Kotira vakaaka ni tiva nimoreka auti vaivera, ne

vinavuka qaqi kaimanta tiata. Vinavuka vakaaka ni tiva nimi vaimanta ne vinavuka uva okara rairake iriqi viha variata.

³⁰ Vovano himpiro Kotira uva tiva nimi vairaro vovano oquviro vairava tiharo, Kaiqe tevata Kotiva ti tiva timi uvara ni tiva nimiare tirera, avuni tiva nimi vairava nai uva vaaka taiqa kairaro viragaahairo vovano ni tiva nimiarira.

³¹ Ne mintiakeha vohaiqa vohaiqavano Kotira uva tivaqi viha ne ekaa nai kahaqi nai kahaqamaqi viha, nai kempukaiqama amite nai kempukaiqama amitemaqi vuata.

³² Kotira kempuka varaira vaiintiva viva nai noqaa koqemakero raqikiqiro viharo Kotira uva tiva nimiqiro vuanaro.

³³ Kotiva kia hampiera voqaara kaiqa vararaitiro, viva avuqavu naitarama keroqai kaiqa vare vairara ti, nevata kia hampiera voqaara maara uva tiraiti, avuqavuqama keha tiata.

Kotira vaiinti nahenti vo vatuka vo vatuka ruvaaquma vi variantemake,

³⁴ nevata maara tireka ruvaaqumavi vaiha kiama nahenti vika qaqi kaimanta uva tiata. Mosiva tivato uvava tiharo, Nahentivano kiama avuniqamakero varianarove, tura.

³⁵ Nahenti vika uva okara kankomake irireka iha, maaqaini vaiha nai vaativara vi uvara okara iraata. Ne ruvaaqumavi viraqi nahenti vovano himpiro uva tirera, vi okarava kiama koqe qianaro.

³⁶ Ike, Kotira uvavano ni Korinti vatanaakaqaa-hairoe avuni qovarama vurave? Vi uvava niqai e kahaqireva qovarama vurave? Kiave.

³⁷ Vovano nariara tiharo, Te Kotira uva ti vauraukave. Kotira Maraŋuravano vo kempuka timimanta te vauraukave tirera, vi vaiintiva ti uvarara quŋaavema tiarira. Viva te ti vauna uvarara, Noravano tivatai uvaravema tiarira.

³⁸ Vi vaiintiva ti uvara kia noraiŋaakero irirera, ne vi vaiintira uva kia iriata.

³⁹ Ho ti ŋata vakaao, Kotira uva vakaaka vaiinti nahenti tiva nimi kempukara, vi kempukara ni varaataa iramanta variata. Niŋihairo vovano aahuva vo uvaŋihairo ni tiva nimoreva auti vairera, kia vira ŋioŋama amitaraiti, virara homa tinarave tiata.

⁴⁰ Ne ruvaaŋumavi vaiha kia hampiarava voŋara Kotira uva maara tiraiti, koŋemake naitaramake tivaŋi viha variata.

15

Karaitiva ŋutu vuraŋihairo ŋaiŋaa ŋaŋi himpurara tura

¹ Ti ŋata vakaao, te Karaitira vakaaka ni tiva nimiavaunaraŋaiŋaa ni tiva nimiari ne vi uvara irihama variata. Te tota vi uvara ni tiva nimiavauramanta ne vi uvarara quŋaa uvave tivake, vi entaraŋaahai ne vi uvarara kempukaiŋamake iriŋi vi variara.

² Karaitira vakaaka ni tiva nimiavaunara ne vi uvara kia tuta karaiti, koŋemake tuataŋi viha variŋi vivera, vi uvava ni kahaŋiraro Kotiva kia ni ŋaŋira karaitiro ni ntitaanaro. Ne vi uvara kia koŋemake tuataŋi vivera, ne haaru quŋaave tu uvava kia ni ho kahaŋianaro.

³ Vi uvara ti tiva timumanta te vi uvarara avuhainaa uvavano vaivo tivake vi uvara ni tiva

nimiavaunara. Te niara mintima ti: Tenavu qora kaiqa vare vauna uvava nunka taiqa vuarire tiro, Karaitiva tinavuara iriharo gutu vura. Kotira vukuqi haaru qara ntuvato uvava tuntemakero, viva gutu vura. *(Aisaiaa 53:5-12)*

⁴ Karaitiva gutu vumanta vataqi quntama tovaro taaramo enta varakero, viraqaahairo qaiqaa qaqi himpura. Kotira vukuqi haaru qara ntuvato uvava tuntemakero, viva qaiqaa qaqi himpura.

⁵ Karaitiva gutu vuraqihairo qaiqaa qaqi himpiro oru Pitaara avuqaa qovarama viro, viraqaahairo viva nai vainti 12navu nivuqaavata qovarama viro,

⁶ viraqaahairo nai vainti airitahaa 500navu nivuqaavata qovarama vumanta vika vira tavora. Vate maa entara vi vaiinti nahentika hininavu gutu vuamanta hini airinavuma qaqi vai.

⁷ Ihuva nai vainti vika nivuqaa qovarama viro, viraqaahairo Ihuva Iemira avuqaavata qovarama viro, viraqaahairo ekaa nai noraiqamako vaiintinavuka nivuqaavata qovarama vumanta vika vira ekaa tavora.

⁸ Karaitiva mintiaqiro viro, ekaanaini ti tivuqaavata qovarama vumanta tavaavaunara. Vainti vo vatatai entava aitaravaro vira naantiara vatataintemake, te naantiaraini Karaitira vaintiqama vunara.

⁹ Ihuva noraiqama kai vaiintikaqihai te vairera, uapaa vaiintivanoqai vaunara. Tota te Karaitira avataqi ni vau vaiinti nahentika anomake qoraiqama nimitaqi vi variavaunarara

ti, kia tiriara Karaitiva vira noraiqama kai vaiintirave tiataara.

¹⁰ Ho Kotiva ti aaqurihama timiteharo koqema timitaimantara ti, te mintimake nora vaiinti vaunara. Kotiva ti koqema timitaimanta kia te qaqi qumina vairaiti, Karaitiva noraiqama kai vaiintinavukaqihai te voqavata kempukaqamake kaiqa vare vaunara. Ho kia te tenta kempukaqaahai vira kaiqa varaqi vi vaunara. Kotiva ti koqema timiteharo nai kempuka timimantara ti, te vira kaiqa varaqi vi vaunara.

¹¹ Teve, vinavukave, Karaitira vakaaka ni tiva nimi vaunara, kia te virara noraiqaake irirara. Tenavu miqo maaqo vohaa uvaqai ni tiva nimi variavauramanta ne vi uvarara quqaave turara ti, te virarama noraiqaake iri vai.

Tenavu qutu vuainaraqihai qaiqaa qaqi himpuainarara tura

¹² Tenavu vakaaka ni tiva nimiha Karaitiva qutu vuraqihairo qaiqaa qaqi himpivo tiavau-nara. Ho ne hininavu nantihae tiha, Qutuvi vaiinti nahentika kia ho qaiqaa qaqi himpivarave, ti variavo?

¹³ Quqaa qutu vuaka kia himpuare tiatirio, kiana Kotiva Karaitira qaiqaa qaqi vara himpima kaitirio.

¹⁴ Kotiva kia Karaitira qaiqaa qaqi vara himpima kaare titirio, tenavu quminama uva ni tiva nimi vauramanta ne quminama Karaitirara quqaa vivave tiatirio.

¹⁵ Ike, tenavu ni tiva nimihama quqaama Kotiva Karaitira qaiqaa qaqi vara himpima kaivo tuna uvava, vi uvava kia quqaa uva

vairarovauve, vovano tinavuara tiharo, Kotiva kia Karaitira qaiqaa qaqi vara himpima kairave. Ne Kotirara una uvaqaima ti variavo, tianaro.

¹⁶ Kotiva kia ho qutu vuaka qaiqaa qaqi vara himpimake vaiva variare titirio, viva kيامa ho Karaitiravata qaiqaa qaqi vara himpima kaitirio.

¹⁷ Kotiva kia Karaitira qaiqaa qaqi vara himpima kaare titirio, ne Karaitirara quminama quqaave tiavaro niqaa uva vaiva kia taiqa viraitiro, qaqima vaitirio.

¹⁸ Kotiva kia Karaitira qaiqaa qaqi vara himpima kaare titirio, vaiinti nahenti Karaitirara quqaave tivake vuru qutu vuaka, vikavata kia qaiqaa qaqi himpiraiti, ekaarama taiqa vuatirio.

¹⁹ Tenavu Karaitira veka variqi vi vuru qumina qutuvi kia qaiqaa qaqi himpuarirauka variarera, vira kaara homa maa vataraqaa variaka tinavu naaraihama timiteha ike mpo tiva timitevara.

²⁰ Vika kيامa ho vira kaara tinavu naaraihama timitevara. Karaitiva qutu vuvaro Kotiva vira quqaama qaiqaa qaqi vara himpima kora. Kara ututaivaro hogare irataiva naane mpeqaiqama vintema kero, Karaitiva naane qutu vuraqihairo qaiqaa qaqi himpurara ti, Karaitirara quqaave tivake qutuvika, vikavata naantiara qaiqaa qaqima himpivara.

²¹ Tota vaiinti vohaiqaqaahairo qutuvi okarava qovarama vurama. Qaiqaa vohaa qarama kero, vaiinti vohaiqaqaahairo qaqi himpi variqi vi okarava qovarama viro.

²² Tenavu ekaa Adaamura vaintivara vaihara ti, tenavu ekaa qutu vuariraukama vaunara. Vohaa

qaramake, tenavu Karaitira vaintiqamavi vaihara ti, naantiara tenavu ekaa qaiqaa qaqi himpi variqi virara.

²³ Naantiara kia tenavu hampiarra voqaara qaiqaa qaqi himpiraiti, tenavu naitaramake vohaiqa vohaiqavano qaiqaa qaqi himpirara. Karaitiva naane qutu vuraqihairo qaiqaa qaqi himpurara ti, Karaitiva qaiqaa vataini orurante tuvuaia entaraqaa vira vaiinti nahenti vika qaiqaa qaqima himpi vaivara.

²⁴ Vika qaiqaa qaqi himpi vaivaro, viraqaahairoma taiqaaina entava aniraanaro. Vi entaraqaa Karaitiva mpeqaiqama keharo vo vatanaa vo vatanaaka *kamaanira* taiqa kero, ekaa vo haika vo haikavano vira navutaiqi vai haikara naatara kero, ekaa kempuka vatekavata naatara kero vuru nai Qora Kotira kauquqi kero tiharo, Te ekaa vi haikara naatarama kauro. Are ekaa vi haikaraqaa homa raqikiqira vinarave, tianaro.

²⁵⁻²⁶ Karaitiva mpeqavano vaiharo nai navutaaka aatara aataramaqi viviro, vuru ekaanaini Karaitiva qutuvi vai okararavata aatara kairaro vi okarava kiama qaiqaavata varianaro.

²⁷ Kotira vukuqi mintima tiro:

Kotiva ekaa haika Karaitira vevaarainiqama kairaro Karaitiva ekaa vi haikaraqaa raqikiqiro vuanarove, tura. *(Ithi 8:6)*
 [Karaitiva ekaa vi haikaraqaa raqikiqii viharoma viva kiama Kotiva nai vira noraiqama kainaraqaa raqikianaro.]

²⁸ Naantiara Karaitiva ekaa vi haikaraqaa raqikiqiro viharo viva nai vira Maaquvano vai-

haro Kotira vevaarainiqama viro vairaro Kotiva Karaitiraqaavata ekaa haikaqaavata raqikiqiro vuanaro.

²⁹ Karaitiva qaiqaa qaqi himpu uvava kia quqaa uva vairavauve, vokiaka qutu vuakara iriha quminama namari vare variara. Qutu vuaka kia qaiqaa qaqi himpivarave tia uvava quqaa uva vairavauve, vokiaka quminama vika kahaqireka namari vare variara.

³⁰ Kia tenavu qutu vuainaraqihai qaiqaa qaqi himpi vaireravauve, tenavu ekaa enta quminama tinavu qoraiqama timite variaka varianaini vi ani vaunara.

³¹ Ti qata vakao, Ihu Karaitiva niqaavata tiqaavata raqiki vaimanta te niara quahe vau narara ti, te vutuke ni tiva nimirera: Vo enta vo enta ti haruke ruhiqauri variamanta vauro.

³² Kia tenavu qutu vuainaraqihai qaiqaa qaqi himpi variainaravauve, quminama te Epasaasini vaiinti vonavu hampata qaakau aantau vahi voqaa raquqi vi variavaunara. Kotiva qutu vika kia qaiqaa qaqi vara himpimake vaiva vairavauve, kaiqenavu hurae morae qutuainarara kia noraiqaake iriraiti, karavata iha namarivata namaqi virara.

³³ Hauri yokika niara una uva timanta ne vika uva avataqi vivora. Uvavano mintima tiro:

Vaiintivano vaaqu vaiintinavu hampata variqiro viharo vivavata vaaqu vaiintiqama vuanarove, tura. *(Aisaiaa 22:13)*

³⁴ Virara irihama ni avu aatovano kenko tira vaaqu kaiqa varera qaqira kaata. Niqihai vaiinti vonavu kia Kotira okarara iriraiti, hampi uva ti variara kaara vikavata nevata kauruataarave.

Qaiqaa qaqi himpuaina okarara tura

³⁵ Vovano maantima kero ti iraanaro: Nantiakeroe Kotiva qutu vika qaiqaa qaqi vara himpima kaanarove? Nana vaata vataukae qutu vika qaiqaa qaqi himpivarave? tianaro. Vovano minti tirera, te nai vira maantimake tiva amirera:

³⁶ Ai avu aato qumimaqamae vivo? Are kiae iriarao? Are auru vataqi ututairaro auruvano kia takuma viro nuhiqama virera, karavano kia ho qampiqaanarove.

³⁷ Are *uiti* aurue vo aurue utihara, are kiama nora vira airantera ntavakera utiraitira, auruqaima utinara.

³⁸ Kotiva tivaro vo auruqihairo nai vi karava qampiqa vivaro, vo auruqihairo nai vo karavano qampiqa vi vaira. «Vira voqaantemake, tenavu qutu vuainaraqihai qaiqaa qaqi himpi variariraro tinavu vaatavano voqarama keroma varianaro.»

³⁹ Vaiinti vaatavanovata, aantau vahi vaatavanovata, kia vohaa qaramakero vaira. Vaiinti vaatavanove, aantau vahi vaatavanove, uviri vaatavanove, havuka vaanti vaatavanove, nai vo vaata vo vaatama vaira.

⁴⁰ Naaruvaini vai haikava vo vaata vo vaata vaivaro vatani vai haikava vo vaata vo vaatama vaira. Naaruvaini itai haikava voqarama kero ataa iharo vaivaro, vatani vai haikava voqarama kero ataa iharo vaira.

⁴¹ Kuarivano iteharo voqarama kero ite vaivaro, toravano voqarama kero ite vaivaro, opu makauvano vo qara vo qarama kero ite vaira.

⁴² Vi haikava vi haikava vo qara vo qarama kero vairaro vira voqaantema kero, naantiara tinavu vaatavanovata qutu vuainaraqihairo qaiqaa qaqi himpiro aahuva vo qarama keroma varianaro. Tinavu vaata vataqi quntama taavaro nteraaina vaatavama vairo. Naantiara tinavu qaiqaa qaqi himpima kaaina vaatava qaraaka vaatavano kia nteraaina vaatavama varianaro.

⁴³ Tinavu vaata vataqi quntama taavaro uqerara vaata kia koqe vaatama vairo. Naantiara tinavu qaiqaa qaqi himpima kaaina vaatava kempuka vaatavano koqe vaatama varianaro.

⁴⁴ Tinavu vaatavano maa vataraqaa variarire tiro autukairara ti, vi vaatara vata maini quntama te variara. Naantiara tinavuara naaruvaini variate tiro, naaruvaini variaina vaatara qaqi vara himpima kaanaro. Maa vataraqaa variaina vaatava vaivaro naaruvaini variaina vaatavavata vaira.

⁴⁵ Vi uvarara Kotira vukuqi mintima tiro:

Kotiva hoqarenaa vaiinti Adaamura autu kovaro viva himpiro qaqi variqiro vi vaurave, tura. *(Okara 2:7)*

Vi vaiintiva mintima vauvaro vira naantiara vaiinti vovano Karaitiva ekaa vaiinti nahentiara qaqi variqi vuata tiro, qovarama viro vaura.

⁴⁶ Kia vaiinti nahentivano naaruvaini variqi vi okarara naane qovarama karaitiro, vika vataini variqi vira naane qovarama kero, viraqaahairo naantiarama naaruvaini variqi vi okarara qovarama kaanaro.

⁴⁷ Hoqarenaa vaiinti Adaamuva vaireva, vira vataqohairo autu kovaro maa vataraqaa vaura.

Vira naantiara vaiinti vovano Karaitiva naaru-vaihairo vataini tuvurero vaura.

⁴⁸ Maa vataraqaa variaka vaireka, vika vataqohairo aututo vaiintira voqaarama variara. Naaruvaini vaika vaireka, vika naaruvaihairo tuvi vaiintira voqaarama vaivara.

⁴⁹ Maa entara tenavu vataqohairo aututai vaiintira Adaamura voqaara vaunara. Naantiara tenavu naaruvaihainaa vaiinti Karaitira voqaarama vairara.

⁵⁰ Ti qata vakaa, te ni tiva nimirera. Vaiinti nahenti maa vaatara vataake vaika, vika kiama Kotiva raqiki vaina vatukaraqiki ho vivara. Kia ntere vaina vatukaraqiki nteraaina vaiintiva kiama ho vuanaro.

⁵¹ Kaiqe te Kotiva kukeqa taaina uvara vo ni tiva nimiari. Kiama tenavu ekaa qutu viraiti, tenavu hininavu qaqi variqi viha, viraqaahai vaakama tenavu ekaa voqaramake qovaramavi vairarave.

⁵² Tenavu hininavu variariraro naantiara ekaara entaqaa *aanumaara/noma* vuaqairaro Kotiva qutu vika qaiqaa qaqi vara himpima kaira vika viraqaahai kia qaiqaavata qutuvi ntera viraiti, qaqi variqi vivara. Tenavu ekaa vi entaraqaa voqaramake qovaramavi vairara.

⁵³ Tenavu nteraaina vaatara vatauka variqi vivi, vi entaraqaahai kuquvi, kia nteraaina vaatara vatauka vaiha qaqi variqi virera. Tenavu qutu vuaina vaatara vatauka variqi vivi, vi entaraqaahai kuquvi, kia qutu vuaina vaatara vatauka qaqi variqi virera.

⁵⁴ Tenavu nteraaina vaatara vatauka kuquvi, kia nteraaina vaatara vare, viraqaahai qaqi

variqi virara. Tenavu qutu vuaina vaatara vatauka kuquvi, kia ho qutu vuaina vaatara vare, viraqaahai qaqi variqi vuariraro vi entara haaru gara ntuvato uvava vivauma varianaro.

Vi entara vi uvava tinantemake tenavu mintima tirara:

Qutira okaravano tuvi taraivaro Kotiva vira aatara kairave.

⁵⁵ Qutira okaravauvo, are iriane. Are vaiinti arukera aatara ke variana kempukava tainie vaivo?

Ai aaraivano vaiinti nkaqe vaiva tainie vaivo? *(Hosea 13:14)*

⁵⁶ Maa entara vaiinti nahenti vaaqu kaiqa vare variarara tiro, qutuvi okarava vaiinti nahenti nkaqe vaira. Vaiinti nahenti Kotiva tivato uvara raqake variarara tiro, qora kaiqa kempukavano vaiinti nahentiqaa raqikiqiro vi vaira.

⁵⁷ Ho tinavu Noravano Ihu Karaitiva quti varia okarara aatara kero qaiqaa qaqi himpirara tiro, Kotiva tinavuvata kempukaiqama kaimanta tenavu homa quti varia okarara aatarake qaiqaa qaqi himpi vairara. Virara irihama tenavu Kotira autu tuahereha virara koqemave ti vaunara.

⁵⁸ Ti qata vakao, ne vi uvara irihama kempukaiqaavi variqi viha variata. Ne maa uvara iriarave. Ne Nora Vaiinti kaiqa vara amite vaivaro kiama ni kaiqa vovano quminaiqama vuanaro. Virara irihama ne kempukaiqamake vira kaiqa vara amitaqi vuata.

16

Iutaa vatanaaka monu nimoreka urara tura

¹ Kotira vaiinti nahenti Iutia vataini variaka kia koqemake variakara irihama ne vika kahaqireka monu ruvaaquma kerara tirera: Te Karesia vataini vaiha Ihura vaiinti nahenti mini variaka tiva nimi vaunantemake, nivata tiva nimiari nevata vika inte iata.

² Vo Sante vo Santeqaa ne vohaiqa vohaiqavano nenta monu hini qaqi vataqi vivaro airiqamakeru variarira. Ne mintiaqi vi vaiqe te ne inaini orure kia niara qaiqaavata monu ruvaaquma timiate tirara.

³ Naantiara te ne inaini oruraari ne vaiinti vonavu autu ti timiqe te vinavuka qara nimiha nititaari vika vi monura varema Ieruharemini vuru nimiata.

⁴ Vi entara te Ieruharemini vo kaiqa varaarirava vairera, vinavuka ti vataake homa mini vivara.

Poruva nai nuainarara tura

⁵ Te Masedonia maaqaini vatuka vatuka nuariraukara ti, te mini naane nuvake, naantiara ni oru tavarera.

⁶ Ni hampata oru vaiha te vukai entae, kuari kia noraiqaakero itaaina entarae, ni hampata vaiha qaiqaa taini taini virera iari nevata ti kahaqiqe te mini mini virara.

⁷ Kia te vo vatukainiara viha ni hampata vahuqa vaireravauve. Noravano hove tirera, te ni hampata vukaiqamake vairera.

⁸ Ho te vate Epasaasi mainiqai variqi vuariraro Pentikosi ovata ne entava aniraarire.

⁹ Maini te vo vaiinti vo vaiinti Kotira aara numiqaarirava airi vaimantara ti, te mainiqai variqi virera. Te maini Kotira kaiqa vare vauramanta airi vaiinti tinavu navutaiqama timite

variamantavata, te Karaitira vaiinti nahentiarao ti, mainiqai vairera.

¹⁰ Timotiva te varaunantema kero, Nora Vaiinti vira kaiqa vare vairara tiro, viva ne vainaini oru ntairera, ne vira quahama amitehama vira vitaata.

¹¹ Virara irihama hauri niqihairo vovano Timotirara qumina vaiintive tiharo vira tauvaqa utu amitaantora. Ne Timotirara viva Karaitira kaiqa vaiintivano vaivo tivakeha vira kahaqamake aaraini vuru kaivaro viva koqema kero te iainanaini aniarira. Te viravata tinavu qata vakauka vonavuvata vekama vauro.

¹² Te tinavu qata vakaa Apolosirara tirera. Te vo enta vo enta niara irihama virara mintima ti: Tinavu qata vakauka vonavu Korintini vire ika are vinavuka hampata mini vuane, tivake vuana vaina turaro viva kia vate mini vuataaivaro kia viro. Naantiara aaravano ho vairera, viva ne inaini vuanaro.

Poruva ekaara uva tura

¹³ Ne rauriha taveha variata. Ne Karaitirara quqaave tiraqaa kempukaiqaake variata. Kia qetaraiti, vaiinti tarukama variata. Kempukaiqaavi variata.

¹⁴ Nariara nariara muntuka vateha ekaa kaiqa varaqi vuata.

¹⁵ Ne Sefanaasiravata, vira naavuqi variakaravata, kankomake iriara. Te haaru Akaiaini vaiha Karaitira uva vi vatanaaka tiva nimiavauramanta vika naane quqaave tivake, viraqaahai voqamake Kotira vaiinti nahenti kahaqireka autiha variara. Ti qata vakaa, te niara ike mpo tihama mintima ti:

¹⁶ Ne vi vaiintinavukavata, vinavuka hampata kaiqa vare variakavata, vevaaraini vaiha, vika uvama iriqi vuata.

¹⁷ Niqihai Sefanaasivavata, Fotunatusivavata, Akaikusivavata, te unanaini aniamanta te vinavukara quahehama vauro. Te kia ni tavauraro ti muntukavano qoraiqimanta vauramanta vinavuka te vaunanaini anire ni uva tiva timiamanta iri, te virara quahehama vauro.

¹⁸ Vinavuka ni muntuka koqema nimitaan-temake, vinavuka maini ani vaiha ti muntukavata koqema timitaamanta vauro. Ne minti vai vaiintika nutu viriniqama kaata.

¹⁹ Karaitira vaiinti nahenti Esiaini vona vona variaka niara irihama ni uva mante variavo. Akuilaaka vira naata Prisilaaka vitantavata, vitanta naavuqi ruvaaqumavi variakavata, vinavuka Nora Vaiinti autuara irihama ni uva mantama nimitaavo.

²⁰ Tinavu qata vakauka maini variaka, vikavata ni uva mantama nimate vai. Ne nai uva mante nai uva mante iha, nai kauqu ami nai kauqu amiha variata.

²¹ Ho te tenta kauquqohai maa uvara gara ntuvate:

Te Porukama ni uva mantama nimitauro.

²² Nora Vaiintiara kia muntuka vataira vaiintira kaivaro viro ekaara vehiqama vuarire. *M arana ta—Mpo, Nora Vaiintio, vaaka orurantera tuyuane.*

²³ Tinavu Noravano Ihuva ni koqema nimitaarire.

²⁴ Nevata tevata Ihu Karaitirainiqama vuraukara ti, ti muntukavano niara vaimantama vauro.

Kotira Uva
The New Testament and portions of the Old
Testament in the North Tairora Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen na sampela hap Olpela Testamen
long tokples Tairora long Niugini

copyright © 1979, 1994, 2005, 2008, 2009, 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tairora

Dialect: North Tairora

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2021-05-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 13 Dec 2023

909b265f-c886-56ae-b943-fdc12fe46c5e